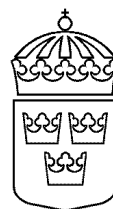

Riksdagens protokoll

1998/99:45

Tisdagen den 26 januari

Protokoll
1998/99:45

Kl. 14.00 – 16.34
18.00 – 19.19

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 19 och 20 januari.

2 § Anmälan om kompletteringsval till socialutskottet

Talmannen meddelade att Vänsterpartiets riksdagsgrupp under Stig Sandströms ledighet anmält hans ersättare *Rossana Valeria* som suppleant i socialutskottet.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i socialutskottet
Rossana Valeria (v)

3 § Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 28 januari kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsminister Göran Persson, jordbruksminister Margareta Winberg, utrikesminister Anna Lindh, socialminister Lars Engqvist, näringsminister Björn Rosengren och statsrådet Britta Lejon.

4 § Anmälan om inkommen faktrapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktrapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Förslag till direktiv om ändring, med avseende på normalskattesatsen, direktiv om gemensamt system för mervärdesskatt *KOM (98) 693*

5 § Fråga om hänvisning av motion

Föredrogs

Motion

Den ekonomiska utvecklingen av Carl Bildt m.fl. (m)

Anf. 1 TALMANNEN:

Carl Bildt och tolv andra ledamöter från Moderata samlingspartiet har med åberopande av föreskriften i 3 kap. 15 § riksdagsordningen om rätt att väcka motion med anledning av händelse av större vikt väckt en motion om åtgärder med anledning av den ekonomiska utvecklingen. Därvid har motionärerna hänvisat till att de prognoser som utgjorde underlag för behandlingen av budgetpropositionen för 1999 reviderats, eftersom man redan i slutet av år 1998 kunde förutse en betydligt sämre tillväxt och större arbetslöshet än vad regeringen räknat med.

Motionärerna har vidare angett att Moderata samlingspartiet inför juluppehållet begärt att regeringen skulle redovisa vilka åtgärder den ämnade vidta "så att fallet i jobb och välfärd inte skulle bli ännu större", men att någon redovisning av några sådana åtgärder inte framlagts. Motionärerna har också hänvisat till att regeringen enligt en avgiven propositionsförteckning inte avser att lägga fram de förslag till tillväxtfrämjande åtgärder som den enligt motionärerna tidigare aviserat till vårsessionens start utan att den enligt finansministern kommer att presentera dessa i vårpropositionen, som kommer att avges först den 13 april och avses beslutas den 15 juni.

Motionen jag nu redogjort för föranleder följande bedömning från min sida.

Rätten att väcka motion med anledning av händelse av större vikt infördes i samband med grundlagsreformen 1974. I grundlagspropositionen underströks att den föreslagna bestämmelsen var av undantagskaraktär.

Riksdagen har också tillämpat föreskriften restriktivt. Endast oförutsedda händelser av stor betydelse inom eller utom landet har föranlett rätt att väcka motion med åberopande av 3 kap. 15 § riksdagsordningen.

Enligt förarbeten till riksdagsordningen är prognosändringar av nu åberopat slag inte sådana att de är att likställa med händelse av större vikt.

Att en proposition i en viktig fråga som aviserats i en propositionsförteckning uteblir kan vid beaktande av övriga omständigheter vara en händelse som föranleder motionsrätt. Någon proposition med förslag om tillväxtfrämjande åtgärder har emellertid inte aviserats i någon propositionsförteckning. Det har inte framkommit att det i annat sammanhang i riksdagen skulle ha utlovats någon sådan proposition. Vad i övrigt anförts i motionen är inte heller av sådan beskaffenhet att det skulle kunna uppfylla riksdagsordningens krav på händelse av större vikt.

Med hänsyn till det nu sagda finner jag att jag med stöd av 2 kap. 9 § riksdagsordningen måste vägra att ställa proposition på hänvisning av motionen till utskott.

Motionen lades till handlingarna.

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1998/99:99

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:99 av Roy Hansson (m) om fraktkostnader i Gotlandstrafiken.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Björn Rosengren

Åsa Kastman Heuman

Expeditions- och rättschef

Interpellation 1998/99:96

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:96 av Ulla-Britt Hagström om åtgärder för att förbättra inom miljön.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 16 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 19 januari 1999

Kjell Larsson

Interpellation 1998/99:98

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:98 av Elver Jonsson (fp) om regionalpolitiken och befolkningsutvecklingen.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Björn Rosengren

Åsa Kastman Heuman

Expeditions- och rättschef

Interpellation 1998/99:102

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:102 av Jan-Evert Rådström om rättsosäkerheten i beskattningen.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 11 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är hög arbetsbelastning och att interpellanten hade förhinder den 4 februari 1999.

Stockholm den 19 januari 1999

Erik Åsbrink

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:103 av Gudrun Lindvall (mp) om beskattning av fossilt avfall.

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 16 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 19 januari 1999

Kjell Larsson

Interpellation 1998/99:106

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:106 av Marie Engström om reformerat trygghetssystem.

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 5 februari 1999.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 21 januari 1999

Maj-Inger Klingvall

Enligt uppdrag

Björn Reuterstrand

Rättschef

*Svar på
interpellationer*

7 § Svar på interpellation 1998/99:77 om våld mot taxiförare

Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Gunnel Wallin har frågat vad jag tänker göra för att förebygga våldstendensen som drabbar yrkeskåren taxichaufförer.

Gunnel Wallin talar om en starkt ökande våldstendens som drabbar denna yrkesgrupp. Jag skulle vilja nyansera den bilden något. Antalet rån mot taxichaufförer uppgick under slutet av 1980-talet till mellan ca 35 och 50 fall årligen. År 1991 avreglerades taxibranschen. I samband med avregleringen ökade antalet anmälda rån med 57 % samtidigt som antalet chaufförer ökade med ca 50 %. Även om antalet brott ökade vid denna tid så ökade alltså inte andelen taxichaufförer som utsattes för rån mer än marginellt. Efter avregleringen har antalet anmälda brott legat på en relativt konstant nivå. År 1997 skedde visserligen en ökning, men den preliminära statistiken för år 1998 tyder på att den var endast tillfällig.

Men oavsett om utsattheten ökat eller inte är våldet som riktas mot denna yrkeskår ett problem. Taxiförarna är en utsatt yrkesgrupp, inte minst därför att de alltid arbetar ensamma, att de ofta arbetar på kvällar och nätter och i en miljö där de möter berusade personer. De riskerar i större utsträckning än många andra yrkesgrupper att utsättas för brott.

Jag vill dock redan här understryka att branschen har ett grundläggande ansvar för att förebygga brott mot taxiförare. Det brottsförebyggande arbetet skall bedrivas på lokal nivå med den sakkunskap som finns där. Gunnel Wallin nämner själv att Taxiförbundet verkat för att ersätta kontantbetalningar med användning av t.ex. betalkort. Transportfackens Yrkes- och Arbetsmiljönämnd (TYA) har vidare på initiativ av Taxiförbundet startat ett projekt som skall undersöka omfattningen av hot och

våld mot taxiförare och på grundval av dessa resultat utarbeta förslag till åtgärder. Jag ser detta som ett mycket positivt initiativ, och jag är övertygad om att det finns mycket som åkarna själva och taxibranschen kan göra för att öka tryggheten för chaufförerna.

Sedan är det självklart så att myndigheterna skall stödja de förebyggande insatserna och att regeringen har en viktig roll i det arbetet. Brottsförebyggande rådet kan t.ex. bidra med kunskap och utvärderingar när det gäller olika förebyggande insatser.

Regeringen avser att överväga möjliga åtgärder för att i högre grad beakta det förebyggande perspektivet vid utformningen av produkter och tjänster, t.ex. inom taxibranschen. De här övervägandena skall naturligtvis ske i samråd med berörda branscher och intresseorganisationer. Jag är också beredd att överväga de regleringar som kan krävas för att underlätta t.ex. användningen av ny teknik i det brottsförebyggande arbetet.

Gunnel Wallin tar upp frågan om videoövervakning i taxibilar. Den 1 juli i fjol infördes en ny lag om allmän kameraövervakning. Genom den nya lagen togs kravet på tillstånd bort för vissa typer av övervakning, t.ex. i butiker och banker.

Kameraövervakning i taxibilar kräver fortfarande tillstånd. Genom lagändringen ändrades emellertid bestämmelsen om tillståndsprövning så att tillstånd till kameraövervakning skall meddelas om intresset av övervakningen väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli övervakad. Behovet av att förebygga brott skall särskilt beaktas vid den bedömningen. Den nya bestämmelsen om tillståndsprövning innebär en mindre restriktiv linje vid tillståndsprövningen än vad som följer av tidigare praxis, och behovet av att förebygga och förhindra brott bör komma att spela en mer framträdande roll än vid nuvarande prövning.

Enligt uppgift har det förekommit att taxiföretag medgetts viss rätt att använda kameraövervakning i taxibilar redan enligt den gamla lagen. Jag anser också att det är rimligt att taxiförare skall kunna ta den nya tekniken till hjälp för att skydda sig mot angrepp. Samtidigt måste integritets-skyddsaspekter beaktas vid bedömningen av hur sådan teknik skall få användas.

Vi kommer att utvärdera den nya lagen om kameraövervakning när den varit i kraft en tid. Jag avser att följa utvecklingen noga, och jag kommer därefter att överväga om det finns något behov av att ändra lagstiftningen om rätten att använda övervakningskameror.

Anf. 3 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret men jag vill uttrycka en viss oro för att justitieministern inte tar den här frågan riktigt på allvar.

Enligt uppgifter som finns från Brottsförebyggande rådet rapporterades 102 fall av våld mot taxichaufförer 1997. Enligt uppgifter som finns för tredje kvartalet 1998 var det 56 anmälda brott. Dessutom handlar det om 70–80 incidenter. Enligt pressklipp som finns räknar man med att uppgiften för 1998 sammanlagt blir 130 fall. Således tycker jag inte att man kan tala om en tillfällig uppgång här. I stället ser vi här en trend som måste brytas.

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

Justitieministern bollar med statistiken, och det kan man ju göra lite hur som helst men det är klart att tidningsuppgifter är tidningsuppgifter. Jag anser dock att varje anmälan är en anmälan för mycket.

Min åsikt är att Taxiförbundet har arbetat intensivt med att på alla de sätt förebygga och förbättra sin arbetsmiljö. Det är ju fråga om ett ensamarbete som många gånger känns väldigt otryggt. Det kraftigt ökande våldet i samhället och även det ökade missbruket av narkotika har inte gjort situationen bättre. Justitieministern säger i svaret att denna yrkesgrupp i högre grad än andra yrkesgrupper riskerar att utsättas för brott. Det är vi helt överens om.

Ett förslag till åtgärder som Taxiförbundet utarbetat är just detta med övervakningskameror men för att kunna använda sådana krävs det ett särskilt tillstånd. Det är just detta som min fråga gäller, och det är bråttom.

Jag har intresserat mig för hur det ser ut i vår omvärld. I Danmark finns det försök. Visserligen finns det inga data om hur de har utfallit men enligt "talesmål" har de fallit väl ut. I Bergen i Norge har man gjort en undersökning baserad på passagerarutfrågning. Enligt denna undersökning har 83 % ingenting emot att kamera installeras. I Tyskland har man också haft en försöksverksamhet. Man säger där att efter installation av kamera har hot och våld minskat betydligt. I alla tre länderna har det aldrig varit någon diskussion om detta med att få använda sig av kameraövervakning, utan det är ett initiativ som har tagits av förarna. Man har således gjort sådana här försök och det hela har varit positivt.

Jag ser det som positivt att justitieministern är beredd att överväga de regleringar som kan krävas för att underlätta t.ex. användningen av ny teknik i det brottsförebyggande arbetet men vi måste våga fatta beslut. Det är inte acceptabelt med ett enda anmälningsfall.

Den förändring som skedde den 1 juli 1998, då kravet på tillstånd togs bort för vissa typer av övervakning, t.ex. i butiker och banker, berodde på att det hade förekommit hot. Bestämmelsen om tillståndsprövning ändrades dock så att tillstånd till kameraövervakning väger tyngre än den enskildes intresse av att *inte* bli övervakad.

Anf. 4 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag tycker inte att det är meningsfullt att vi här diskuterar statistik förrän denna föreligger. Jag vill ändå upprepa att enligt den preliminära statistik som BRÅ har kommit med för 1998 ser man att det vad gäller våld mot taxichaufförer har skett en återgång till 1996 års nivå – dvs. ungefär 70 fall. Men låt oss återkomma till den när vi kanske har den definitiva statistiken.

Jag håller fullkomligt med Gunnel Wallin om att utgångspunkten naturligtvis är att *varje* övergrepp, *varje* brott, som begås, och då inte bara mot taxichaufförer utan mot vem som helst i vårt samhälle, är ett brott för mycket. Det är bakgrunden till den stora satsning som vi gör på det brottsförebyggande arbetet. Det är naturligtvis inte minst viktigt när det gäller en så utsatt yrkesgrupp som taxichaufförerna är.

Aldeles nyligen har vi fått en ny lagstiftning där avvägningen mellan vad effektiviteten i brottsbekämpningen kräver och vad skyddet för den personliga integriteten kräver noga diskuterades. Det ledde till vissa lättnader i fråga om möjligheterna att använda videoövervakning.

Jag är mycket positiv till att använda ny teknik i brottsbekämpningen men jag är också mycket angelägen om att de beslut som vi fattar verkligen bygger på ett noggrant övervägande av just avvägningen mellan effektiviteten och integriteten. Jag vet inte om Gunnel Wallins inlägg här innebär att hon redan har tagit ståndpunkt för att det inte skall krävas tillstånd över huvud taget för att använda videoövervakning i taxibilar. Jag är icke i dag beredd att ha en ståndpunkt i den frågan.

Vad jag vill göra är att utvärdera den ändring av lagstiftningen som innebar att det ges vidare möjligheter att få tillstånd att använda övervakning. Jag tycker att vi skall utvärdera det och se vad effekterna av det är. Vi skall återigen föra en noggrann diskussion om vad avvägningen av effektivitet i brottsbekämpningen och integritet kräver. Vi skall göra det med utgångspunkt bl.a. i taxichaufförernas situation.

Anf. 5 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt att man har tillstånd – att man har möjlighet att söka ett tillstånd och att ta till vara den teknik som finns. Många gånger står vi handfallna; det finns inga åtgärder att ta till för att bekämpa saker och ting. Här har vi ett medel. Varför inte pröva detta? Jag tycker inte att det är acceptabelt att någon enda yrkesförare skall behöva bli utsatt för övergrepp.

Jag tänker då särskilt på fallet i Malmö i slutet av november när en taxiförare blev rånad och svårt knivskuren. Jag tycker inte att det är acceptabelt. Därför tycker jag att man skall ge möjligheten att utfärda tillstånd att använda den teknik som finns.

Taxiförarna har också arbetat på många olika sätt för att hitta förebyggande åtgärder. De har kommit långt i sitt arbete. Detta är det de allra mest önskar och som de ser som väldigt värdefullt. Jag kan återge det som stått i pressen nu i veckan: Chaufförerna har fått nog. Alltför taxiförare söker sig till dagspassen. Det är stora svårigheter att rekrytera till kvälls- och nattpass.

Vid den årliga taxiförarkonferensen den gångna helgen krävde just förarna i sydvästra regionen att få laglig rätt att filma sina kunder. Det är inte någonting som föraren sköter, utan det är ett samarbete mellan polisen och taxiförarna. Det är just sådant samarbete som vi vill främja på alla olika sätt för att förebygga våldstendenser.

Anf. 6 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! När Gunnel Wallin säger att det måste finnas en möjlighet att söka tillstånd och varför inte pröva det, håller jag fullkomligt med. Det är precis det som skall göras. Möjligheten finns genom den lagändring som vi gjorde, och frågan skall prövas.

Däremot är jag inte beredd att gå så långt som Gunnel Wallin gör, nämligen att säga att myndigheterna och domstolarna också alltid i det enskilda fallet skall ge det tillståndet. Den bedömningen har vi överlåtit åt myndigheterna och domstolen. Vi kan utvärdera de beslut som fattas och vi kan återigen fatta nya beslut om ändring av lagstiftningen, om vi finner att det är nödvändigt för att uppnå de mål vi har.

Anf. 7 GUNNEL WALLIN (c):

Fru talman! Det framhålls ofta att det är den personliga integriteten som blir kränkt om man videofilmas i den här situationen. Men när det används i bank och butik är det inte kränkande. Jag ser inte heller det kränkande i att göra detta vid en taxiresa, om man kan göra på det sätt som har framkommit, att videofilmningen sker under några sekunder när man stiger i och när man stiger ur bilen och att det är polisen som har kontrollen.

Jag ser det som viktigt att man gör allt för att förhindra varje händelse av detta slag som yrkeschaufförerna kan utsättas för, och jag tycker att det är det allra viktigaste i det här fallet. Dessutom skall man ta vara på lokala initiativ underifrån och en bred samverkan. Detta är ett typiskt sådant exempel.

Min bedömning av justitieministerns svar är att justitieministern visar en öppenhet och förståelse i frågan, men vi har inte tid att vänta.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1998/99:79 om lagen om kriminalisering av könsköpare

Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Inger Segelström har frågat vilka åtgärder regeringen genomför för att möjliggöra en bra start för lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster.

Inger Segelström vill också veta vilka nya åtgärder som polisen avser att pröva med anledning av den nya lagstiftningen och de extra ekonomiska resurser som tillförts polisen för bekämpningen av prostitutionen. Inger Segelström önskar dessutom veta hur polisen avser att fördela de nya ekonomiska resurserna mellan storstäderna.

Genom införandet av lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster är det sedan den 1 januari i år förbjudet att mot ersättning skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse. Brott mot lagen bestraffas med böter eller fängelse i högst sex månader, och även försök till köp av sexuella tjänster är straffbart. Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster markerar samhällets avståndstagande från prostitutionen utan att samtidigt minska de prostituerade kvinnornas möjligheter att söka stöd och hjälp från samhällets sida. Ansvaret för att lagen får positiva konsekvenser för de prostituerade kvinnorna vilar i första hand på de sociala myndigheterna, men då dessa inte faller inom mitt ansvarsområde begränsar jag mitt svar till verksamheten inom polisväsendet.

De senaste årens generella ekonomiska förstärkningar av polisväsendet har skapat förutsättningar för ett effektivare brottsförebyggande och brottsbekämpande arbete, bl.a. genom att utrymmet för metodutveckling har ökat. Att polisen fortlöpande utvecklar sina arbetsmetoder är av stor vikt, inte minst för en framgångsrik bekämpning av den organiserade brottsligheten, där också kvinnohandel och prostitution förekommer.

Polisen prövar nu också olika metoder för att kartlägga köparna av sexuella tjänster, och inom kort kommer polisen och åklagarna att inleda ett samarbete om bl.a. en utveckling av formerna för bevissäkring. Allteftersom nya erfarenheter görs, i det direkta spaningsarbetet och i rättstillämpningen, kommer polisen och åklagarna att vara tvungna att anpassa sina arbetsmetoder efter vad som krävs. Visar det sig att gatuprostitutionen söker sig andra vägar på grund av den nya lagstiftningen, måste polisen vara flexibel i sitt arbete och rätta sig efter de ändrade förutsättningarna. Det finns redan i dag tecken på att den dolda prostitutionen ökar i omfattning, och mot bakgrund av de risker den innebär för de prostituerade är det av särskild vikt med insatser på det området.

De extra resurser som regeringen tilldelat polisväsendet med anledning av den nya lagstiftningen har Rikspolisstyrelsen fördelat mellan myndigheterna i Stockholm, Västra Götaland, Östergötland och Skåne, där behovet av insatser för närvarande anses som störst. Det är nu respektive polismyndighets sak att utifrån de lokala förhållandena avgöra hur de nya resurserna bäst kan användas i kampen mot prostitutionen. Rikspolisstyrelsen kommer att följa upp hur polismyndigheterna förfogat över sina resurser och vilka resultat som uppnåtts.

Rikskriminalpolisen, som har en samordnande och internationell roll i sammanhanget, har också fått del av tillskottet. Rikspolisstyrelsen behåller en mindre del av pengarna för att genom bl.a. metodutveckling understödja polisens operativa arbete.

Anf. 9 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka justitieministern för svaret. Jag vill också gratulera justitieministern till det utomordentliga arbete som polisen i de fyra största städerna har gjort, både i höstas och sedan den 1 januari 1999.

Resultatet efter lagens ikraftträdande för snart fyra veckor sedan är över förväntan. Det första delmålet vi hade satt upp, att försvåra för nya unga kvinnor att börja i prostitution på gatan, har uppnåtts, och gatuprostitutionen har i stort sett upphört.

Polismyndigheterna har också i alla större städer gjort sina första gripanden. Nästa steg är, precis som justitieministern säger i sitt svar, att de sociala myndigheterna nu måste se till att ge ett bra stöd till de kvinnor som vill bryta. Dessutom måste vi undersöka hur vi skall gå vidare i det här arbetet, dvs. med prostitutionen inomhus, som vi vet är den största delen.

Det som oroar mig i de rapporter som jag har fått och som jag hoppas att justitieministern kan reda ut är att det inte är 10 ½ miljon av de öronmärkta pengarna som är fördelade, utan bara 7 miljoner, dvs. 3 ½ miljon från Socialdepartementet och 3 ½ miljon från det gamla Arbetsmarknadsdepartementet. Var är de 3 ½ miljonerna som skulle komma från Justitiedepartementet?

Anledningen till att jag frågar är att alla resurser behövs i det arbete som nu kommer för polismyndigheten. I förra veckan fick vi t.ex. höra att taxi startat bordeller i taxibilar. Vi har också fått höra att man hyr nya lägenheter.

Det är viktigt att polisen och vi riksdagsledamöter känner att de medel som vi öronmärkte när vi antog lagen och som vi även har diskuterat i samband med budgeten under hösten verkligen kommer till användning för ny teknik och för att utveckla nya metoder som justitieministern talade om.

Justitieministern vet ju att hela Europa följer ”den svenska modellen”, som vi har startat genom den tidigare bekämpningen av knarket och som vi nu fullföljer med bekämpningen av prostitutionen. Våra nordiska grannar avvaktar just nu vad som kommer att hända. Därför var det intressant att i svaret också notera det arbete som Rikskriminalpolisen nu gör för att samordna det internationella arbetet.

Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag delar Inger Segelströms uppfattning att det första målet är uppnått. Gatuprostitutionen minskar uppenbarligen. Vi vet ännu inte, men förhoppningsvis har vi uppnått det viktigaste målet, nämligen att genom lagstiftning förhindra att män efterfrågar sexuella tjänster. Utvärderingen längre fram lär kunna visa om vi även har uppnått det målet.

När det gäller resurserna till polisen för utveckling av deras arbete med att bekämpa prostitutionen innebar det beslut som fattades när budgetpropositionen antogs att det skedde en ramhöjning till polisens anslag med 7 miljoner kronor. Därutöver förutsattes att polisen skulle använda sina totala resurser i den utsträckning som den här problematiken kräver.

Det går alltså inte att säga hur mycket särskilda resurser som skall avsättas för bekämpande av prostitution. Det kan vara 10 ½ miljon, det kan vara mindre, och det kan vara betydligt mera. Det är polisens sak att avgöra vilken fördelning mellan sina olika arbetsuppgifter som den skall göra av sina totala tillgängliga resurser.

Prostitutionen är ett internationellt problem. Man kan säga att Sverige intar den ledande ställningen när det gäller att bekämpa prostitutionen. Detta har visat sig genom de olika initiativ som Sverige har tagit i det internationella samarbetet när det gäller att bekämpa kvinnohandel och sexuellt utnyttjande av kvinnor och barn.

Det viktiga är att säkerställa att vi också får till stånd ett praktiskt konkret polissamarbete, och det är här som vi tillmäter tillkomsten av Europol så stor betydelse. Det är bara genom att skapa förutsättningar för ett mycket konkret samarbete mellan polismyndigheterna i alla berörda länder som vi har möjlighet att bekämpa den internationalisering som finns av den här problematiken.

Jag vill särskilt nämna det arbete som bedrivs inom ramen för Östersjösamarbetet. Även vår särskilda aktionsgrupp mot brottsligheten i Östersjöområdet har inriktning på de här frågeställningarna.

Anf. 11 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag undrar då bara om justitieministern gör den bedömningen att de här resurserna är tillräckliga för polisen. Jag tycker att det känns betryggande att justitieministern säger att polisen har möjlighet att göra omDispositioneringar, om det behövs mer.

Vad sedan gäller det praktiska arbete som bedrivs på internationell nivå säger många i dag att prostitutionen i södra Sverige har flyttat till

Köpenhamn och att man i Helsingfors är orolig över att prostitutionen i norra Sverige och kanske också i Mellansverige har flyttat till Helsingfors. Är det internationella arbetet just nu mer inriktat på de nordiska länderna, och har vi någon aning om vad som händer med prostitutionen från öst, som åtminstone polisen i Stockholm har jobbat väldigt intensivt för att stoppa?

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 12 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är för tidigt att bedöma om de resurser som nu har beslutats av polismyndigheterna vad gäller insatser mot prostitution är tillräckliga eller inte. Rikspolisstyrelsen har ju begärt rapportering och redovisning från myndigheterna av hur de har använt sina resurser och vilka resultat som de har uppnått. När den redovisningen finns och i sin tur har rapporterats till regeringen har vi en möjlighet att bedöma om tillräckliga insatser har gjorts och om tillfredsställande resultat har uppnåtts.

Det internationella arbetet har olika karaktär beroende av på vilken nivå det bedrivs. Det nordiska arbetet är mycket mera praktiskt och konkret inriktat än vad man kan säga att det internationella arbetet i stort är. På t.ex. Europainivå befinner vi oss fortfarande kvar vid att skapa förutsättningar för ett mer konkret arbete. Det nordiska arbetet kan sägas redan vara ett praktiskt samarbete, där information utbyts mellan de centrala myndigheterna i de nordiska länderna, vilket ger oss en bild av hur trafiken förändrar sig.

Jag vågar redan på det här stadiet säga att införandet av den här lagstiftningen har inneburit en förändring i utvecklingen av den prostitutionstrafik som finns över Östersjön. Det är självklart så att den som i organiserade former arbetar inom det här fältet hellre väljer ett land där prostitution är tillåten än ett land där den inte är tillåten.

Anf. 13 INGER SEGELSTRÖM (s):

Fru talman! Jag har bara en avslutande fråga till justitieministern. Vi får väl gemensamt avvakta om de här pengarna kommer att räcka till polisen, och jag får väl återkomma om jag får rapporter om att de inte gör det.

Min sista fråga gäller det arbete som bedrivs med de nordiska länderna och med övriga Europa inklusive östländerna. Är detta kopplat till vårt arbete för att bekämpa droger, eller är det inriktat enbart på prostitutionen? Många säger att det hör ihop, men inte vad gäller gruppen prostituerade.

Anf. 14 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Prostitution och droger hör ihop i praktiken, eftersom väldigt många av de kvinnor som prostituerar sig är drogmissbrukare. Det är alltså drogmissbruk som ligger bakom prostitutionen. Att det finns ett sådant samband är helt klart. Det finns också ett samband när det gäller den organiserade brottsligheten. I viss utsträckning är de nätverk som ägnar sig åt droghandel också involverade i annan brottslig verksamhet, bl.a. prostitution.

Detta gör givetvis att det spaningsarbete och det informationsutbyte som finns inte gäller bara en viss brottslighet utan har en bredare inriktning. När man samarbetar kring den organiserade brottsligheten handlar det om att inte utgå från en viss brottslighet utan om att utgå från människor och nätverk och den verksamhet som de bedriver. På det viset fångar man upp olika typer av brottslighet, bl.a. den nu nämnda.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1998/99:93 om nyårssmällare

Anf. 15 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Sten Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att komma till rätta med de problem som användningen av nyårssmällare orsakar. Jag har förra året besvarat en interpellation från Sten Andersson i samma ämne. Innan jag övergår till mitt svar skulle jag vilja nämna att den lagstiftning som reglerar hanteringen av pyrotekniska varor faller inom ansvarsområdena för dels Justitiedepartementet, dels Försvarsdepartementet, som sedan årsskiftet har övertagit lagen om brandfarliga och explosiva varor från Näringsdepartementet.

Jag är medveten om att många människor och djur lider av det smällande som förekommer före och under nyårsfirandet. För många människor utgör å andra sidan fyrverkerierna ett traditionsenligt och uppskattat inslag när det nya året skall ringas in och även vid andra tillfällen. Min inställning är därför fortfarande att det inte finns skäl att motverka ett ansvarsfullt användande av pyrotekniska varor men att det kan finnas anledning att begränsa det s.k. okynnessmällandet.

Som jag redogjorde för i mitt interpellationssvar förra året är försäljningen och användningen av pyrotekniska varor utförligt reglerad genom bestämmelser dels i lagen om brandfarliga och explosiva varor, dels i ordningslagen. I den förstnämnda lagen regleras bl.a. försäljning och annan hantering av sådana varor. I ordningslagen finns bl.a. bestämmelser om begränsning av de platser som fyrverkerier får avfyras på.

Frågan om en översyn av reglerna för pyrotekniska varor har aktualiserats i olika sammanhang, och det har ifrågasatts om reglerna på området är tillräckliga för att man skall kunna komma till rätta med okynnessmällandet och andra problem som användningen av dessa varor kan medföra.

Den möjlighet som ordningslagen ger att förbjuda användningen av pyrotekniska varor i vissa fall är sannolikt inte en framkomlig väg för att begränsa just nyårssmällandet i någon större utsträckning, men den kan fylla en viktig funktion i andra sammanhang. Om en begränsning av okynnessmällandet vid nyår skall kunna åstadkommas talar mycket för att det måste ske genom skärpta regler för försäljningen av pyrotekniska varor.

Det förslag till sådan begränsning som Sten Andersson refererar till var i själva verket ett beslut av Sprängämnesinspektionen. Anledningen till att beslutet sedermera drogs tillbaka var inte att det hade konstaterats att det stred mot EG-rätten och principerna om fri rörlighet för varor i

och för sig. Enligt vad jag har inhämtat var det i stället så att det rådde osäkerhet i frågan om den formella ordningen för beslutet var riktig.

Regeringen tillsatte i december förra året en särskild utredare med uppgift att se över reglerna för hantering av pyrotekniska varor. I utredningsuppdraget ingår bl.a. att analysera hur eventuella förslag på området förhåller sig till EG-rätten. Utredaren skall vidare kartlägga arten och omfattningen av de skador och olägenheter som den här verksamheten kan orsaka. Utredaren skall också ta ställning till om man bör skärpa nuvarande regler genom att införa förbud eller andra begränsningar för handel med och hantering av pyrotekniska varor, särskilt vad gäller smällare och andra fyrverkerier med knalleffekt.

Utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 1 november 1999. Jag vill inte föregripa utredningens arbete genom att nu uttala någon bestämd uppfattning om behovet av en eventuell skärpning av bestämmelserna om nyårsmällare. Frågan berör också flera departement.

Anf. 16 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Det är precis som statsrådet säger, nämligen att frågan har diskuterats i riksdagen under flera år. Jag är besviken, och säkert är många av dem som är drabbade av detta okynnessmällande inför varje nyår också besviken. I praktiken kommer det att bli samma elände kommande nyårsafton.

Jag har ingenting emot nyårsfyrverkerier om de inträffar på nyårsafton. Det skall då i huvudsak vara i form av luftburna fyrverkeripjäser. Jag förstår att man på många ställen tycker att detta är en fin tradition. Det tycker jag också. Det är vackert och trevligt att se fyrverkeripjäser som stiger mot himlen en sen nyårsnatt. Men det jag inte tycker om är den terror som äger rum i många bostadsområden i våra större städer, framför allt i de områden som är byggda under det s.k. miljonprogrammet. Mäniskor och djur lider enormt.

Vi vet att det är köer till våra veterinärkliniker. Det är inte bara schäffrar och rottweiler som skall bedövas, utan även taxar och pudlar. Det kan inte vara en situation vi skall vara nöjda med.

I dessa områden bor också äldre människor på äldrehem och sjukhem. De förstår absolut inte att de skall behöva drabbas av detta. Det är ett okynnessmällande. Det handlar inte om att runt tolvslaget på nyårsafton släppa upp några fyrverkeripjäser. Det handlar om ett okynnessmällande som startar redan i början av december.

Tyvärr är det få politiker som bor i dessa områden. Därför kanske de inte anser att frågan är så stor. Det skulle vara intressant om några ledamöter av riksdagen kunde arrangera ett studiebesök i dessa områden under den tid som är aktuell.

I vissa kommuner råder det förbud mot att använda smällare. Men om det är förbud mot att använda smällare borde det också vara förbud mot att sälja smällare i de fall tillstånd inte finns. Det gick att konstatera att lagen inte fungerar i Malmö i förföl. Två personer sökte tillstånd att använda smällare. Alla vet hur mycket det smällde i alla fall. Det visar att lagen är totalt meningslös. Det går inte heller att ringa polisen eftersom det råder enorma bevisproblem. Man måste se exakt vad som händer när gärningen sker för att kunna göra någonting. Polisen säger att det smäller runt om dem men att de inte vet vem de skall ta tag i.

Prot. 1998/99:45

26 januari

Svar på
interpellationer

Fru talman! Jag tycker att vi skall förbjuda smällare inför nyårshelgen. Det får för mig gärna finnas luftburna fyrverkeripjäser, men inga smällare. De har ingen funktion.

Jag är tacksam över att två av våra stora livsmedelsföretag stoppade försäljningen inför nyårshelgen. Tyvärr blev inte resultatet det man ändå önskade.

Anf. 17 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Sten Andersson och jag är nu, precis som i tidigare diskussioner, helt överens. Vi måste komma åt det vi kallar för okynnessmällandet. Jag tror att Sten Andersson har fel när han säger att politiker inte förstår problemet. Om jag inte är fel underrättad har var sjunde medborgare i vårt land en hund. Jag skulle tro att det är många politiker som också har en hund. Det krävs inte särskilt mycket fantasi – det är inte bara Sten Andersson och jag som har den fantasin, jag tror att de flesta politiker har den fantasin – att vi kan förstå vad konsekvenserna för hundar, andra djur och människor är av okynnessmällandet.

Striden skall inte handla om huruvida vi har insett att detta är ett problem eller inte. Vårt bekymmer är att hitta ett sätt att lagstiftningsvägen komma åt problemet. Vi kan konstatera att våra myndigheter inte har lyckats lösa problemet med den lagstiftning vi har i dag. Det är bakgrunden till att regeringen har tagit initiativ till att se till att en utredning tar fram förslag till ny lagstiftning som gör det möjligt att åstadkomma det resultat vi vill ha. Det arbetet pågår. Det finns ingenting annat för vare sig Sten Andersson eller mig att göra än att önska denna utredning lycka till så att vi äntligen får ett slut på problemet.

Anf. 18 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Det är säkert rätt som statsrådet säger att var sjunde människa i Sverige är hundägare. Men det innebär inte att var sjunde hundägare bor i de aktuella områdena. Det finns säkert områden i Sverige där man inte alls känner oro eller ängslan för nyårsfirandet. Just i de områden jag har koncentrerat mig kring är problemen akuta.

Jag skulle kunna ta mig en billig poäng: Vilket råd ger statsrådet till de personer som bor i dessa områden, och som vet att exakt samma problem har upprepats nyårsafton efter nyårsafton, och som vet att utredningen inte skall vara färdig förrän senast den 1 november i år, och därmed vet att exakt samma problem i praktiken kommer att uppstå igen?

I regel är det barn som sysslar med denna verksamhet. Det är bedrövligt med de föräldrar som köper dessa smällare till sina barn. I vissa fall är det antagligen äldre kamrater som gör så. Jag sade i mitt förra inlägg att två stora kedjor i Sverige har slutat att sälja smällare inför den senaste nyårsaftonen. Men det är alltför många handlare som vet exakt vad deras produkter används till – jag tycker om marknadsekonomi – och de är inte till glädje för någon.

Jag hoppas, precis som statsrådet, att vi kan få stopp på detta. Det är en trevlig sed och bra tradition med fyrverkerier på nyårsafton. Men det finns inget motiv till att börja smälla på gator, torg och i brevlådor en hel månad innan. Det är bra att man nu tar tag i detta och gör en bra utredning. De lagar vi har haft har varit ett slag i luften. Något är förbjudet, men ingen bryr sig. Det finns inga medel för att stoppa det hela.

Fru talman! Den enda möjligheten är att förbjuda att sälja smällare över huvud taget. Då säger någon att folk kommer att tillverka smällare hemma med hjälp av recept på Internet osv. Men vilket är viktigare, att någon enstaka människa skadar några fingrar eller någon annan kroppsdel eller det enorma psykiska lidande som många människor drabbas av inför varje nyårsafton?

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

10 § Svar på interpellation 1998/99:94 om åtgärder mot gruppvåldtäkter

Anf. 19 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att eliminera gruppvåldtäkter och för att påföljderna för personer dömda för gruppvåldtäkter skall bli strängare och kunna utdömas snabbare.

Mäns våld mot kvinnor är ett mycket allvarligt samhällsproblem. Våldtäkt kan ses som det yttersta uttrycket för den obalans som fortfarande råder i maktförhållandet mellan könen. Regeringen anser att problemet måste angripas från ett helhetsperspektiv med syftet att minska eller helst eliminera alla former av sådant våld, vare sig det kan betecknas som misshandel, grov kvinnofridskränkning, våldtäkt eller sexuellt ofredande i form av användandet av könsord mot unga kvinnor i skolan.

Regeringen har, på grundval av Kvinnovåldskommissionens betänkande, beslutat om en rad åtgärder för att motverka våldet mot kvinnor. Många av myndigheterna inom rättsväsendet har fått i uppdrag att utveckla arbetet med våld mot kvinnor inom sina respektive ansvarsområden, bl.a. genom framtagandet av policy- eller åtgärdsdokument som skall redovisas till regeringen. Några åtgärder avser lagstiftning. Det gäller t.ex. införandet av brottet grov kvinnofridskränkning, förbud mot könsköp, en utvidgning av våldtäktsbegreppet och en kriminalisering av underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja våldtäkt eller annat grovt sexualbrott som är å färde. Lagen är en av våra viktigaste normöverförare och de signaler dessa bestämmelser ger bidrar på längre sikt till att förebygga våld mot kvinnor.

Det måste emellertid påpekas att gruppvåldtäkt är ett mycket ovanligt brott. Av de ca 1,2 miljoner brott som anmälades till polisen år 1997 var 1 ½ % misstänkt våldtäkt eller försök till våldtäkt. Av de anmälda våldtäktsbrotten är, i sin tur, en ytterst liten del gruppvåldtäkter. Brottsförbyggande rådet (BRÅ) har gjort bedömningen att det under de tre senaste åren anmälts cirka tio fall om året. Av så få fall är det mycket svårt att dra några säkra slutsatser om utvecklingen av brottsligheten eller eventuella bakomliggande faktorer. På grund av brottets allvar anser jag dock att det är mycket viktigt att noga diskutera vilka de faktiska möjligheterna är att minska denna typ av brottslighet.

Straffet för våldtäkt av normalgraden är fängelse i lägst två och högst sex år medan straffet för grov våldtäkt är fängelse i lägst fyra och högst tio år. Straffsatserna har beslutats med utgångspunkt från hur allvarligt vi ser på sådana brott och för att markera samhällets avståndstagande från

dessa. Av Ulla-Britt Hagströms interpellation framgår att hon tror att det skulle vara ett effektivt medel för att eliminera gruppvåldtäkterna att skärpa straffen. Detta antagande stöds varken av erfarenhet eller vetenskap. Att ytterligare skärpa straffen skulle med all sannolikhet inte ha någon förebyggande effekt på denna typ av brott där handlingen sällan är resultatet av att gärningsmannen rationellt har övervägt risken att bli dömd till fängelse i t.ex. tre respektive fyra år.

Regeringen anser dock att det finns behov av en total översyn av lagstiftningen om sexualbrott och har därför nyligen tillsatt en utredning som skall göra detta. Terminologi och straffskala skall ses över för att spegla dagens värderingar. Dessutom skall utredningen ta sig an några specifika frågor som har relevans för Ulla-Britt Hagströms fråga. Utredningen skall t.ex. överväga om det nuvarande kravet på tvång och våld för brottsrubriceringen våldtäkt bör tas bort och om i stället bristen på samtycke skall vara avgörande för att bedöma en gärning som våldtäkt. Framför allt skall kommittén särskilt undersöka domstolarnas straffmätning och bedömning av straffvärdet i mål om sexualbrott och ge förslag till åtgärder om man anser att några sådana behövs. Utredningen skall vidare utreda om bestämmelserna om kränkande uttalanden med sexuell anspelning är utformade på ett tillfredsställande sätt.

Ulla-Britt Hagström anser att det är slapphet som ligger bakom det faktum att en liten del av de anmälda brotten leder till fällande dom. Detta är ett påstående som Ulla-Britt Hagström helt saknar saklig grund för. De som har kunskap om den här typen av brott vet att utredningar av våldtäktsbrott i regel är mycket komplicerade. I många av fallen saknas vittnen och teknisk eller medicinsk bevisning, och den som utsatts för en våldtäkt kan ibland av olika skäl vara mindre villig att medverka i utredningen. Inte sällan anmäls också brotten relativt lång tid efter att de begåtts och detta kan bidra till att ytterligare försvåra möjligheterna att samla bevisning av sådan styrka som krävs för åtal och fällande dom i en rättsstat. Samtidigt vet vi att det finns möjligheter att genom metodutveckling inom polis- och åklagarmyndigheterna förbättra och effektivisera förundersökningsförfarandet. Sådant utvecklingsarbete pågår, som jag nämnde, för närvarande på regeringens initiativ. Regeringen har också avsatt medel för att vidareutbilda polispersonal, åklagare och domare i frågor som rör våld mot kvinnor.

Ett omfattande arbete pågår också för att åstadkomma kortare handläggningstider inom rättsväsendet. Detta är av stor betydelse, inte minst för brottsoffren.

Jag anser att en mycket viktig fråga när det gäller möjligheterna att förebygga sexualbrott är hur man skall minska risken för att dömda gärningsmän återfaller i brott. Regeringen har gett Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen utreda vilka behandlingsmetoder som används för män som dömts för våldsbrott mot kvinnor och föreslå eventuell utbyggnad. Medel har också avsatts för att utvärdera vilka metoder som ger önskat resultat. Även mansjourer och andra organisationer som kan komma i kontakt med män i riskzonen för att begå våldsbrott mot kvinnor utan att ha blivit dömda för det, har fått medel för att utveckla sin förebyggande verksamhet.

Flera departement, däribland Justitiedepartementet, förbereder för närvarande i samarbete en regeringskonferens på Norra Latin den

24 februari. Konferensen vänder sig till personer som arbetar med unga och till de unga själva och syftar till att skapa opinion för kvinnofrid och jämställdhet genom att bl.a. ge andra bilder av kärlek och sexualitet än den som unga människor i dag ofta möter genom medier.

Genom att på det övergripande sätt jag beskrivit sätta in åtgärder på flera plan och utifrån ett helhetsperspektiv tror jag att vi har förutsättningar för att förebygga och minska det våld mot kvinnor som bl.a. yttrar sig i gruppvåldtäkter.

Anf. 20 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka justitieminister Laila Freivalds för ett mycket seriöst och genomarbetat svar på min allvarliga fråga om gruppvåldtäkter.

Gruppvåldtäkterna mot unga flickor hamnade under senare delen av 1998 i fokus i medierna för att lika snabbt försvinna. Efter att ha följt debatten om gruppvåldtäkter mot unga flickor och tagit del av domar har jag blivit alltmer bekymrad, dels över att våldtäkterna trots insatser tycks öka och bli räre, dels över att domarna tar så lång tid och att så få blir dömda. Vad är det som händer med anmälningarna? Om en flicka har konsumerat alkohol tycks hon vara ett lovligt byte t.o.m. för gruppvåldtäkter, och om jag då skall vara drastisk kan jag säga att djuren har ett starkare rättsskydd, för ingen skulle säga att ett djur inte gjorde motstånd.

Justitieminister Laila Freivalds tar mig i örat när jag använder ordet slapphet då det gäller skillnaden mellan anmälda brott, antalet domar och utdömda påföljder. Ingen är gladare än jag om det är justitieminister Laila Freivalds som har rätt i det här fallet. Då skall jag rätta mig i leden. Men jag blir som lekman mörkrädd när jag läser Svea hovrätts dom den 22 april 1997.

Brottsförebyggande rådet går med på att antalet våldtäktsfall med två eller flera misstänkta legat på runt tio fall de senaste tre åren. Jag har fått mig till dels samtliga hovrätts- och HD-domar där flera har varit inblandade, och jag har bara fått åtta domar de senaste tio åren. Det handlar om en från Göta hovrätt med tre ynglingar och en flicka, en från Hovrätten för Nedre Norrland, två ynglingar, en från Svea hovrätt, två ynglingar för våldtäkt på en 15-årig flicka och ytterligare en från Svea hovrätt med två gärningsmän. Sedan är det ett hopp från 1989 till 1995. Då har vi Hovrätten över Skåne och Blekinge, och sedan har vi Hovrätten för Västra Sverige som också har domar och Jönköpings tingsrätt har en dom.

Det sista målet gällde Svea hovrätt den 22 april 1997. Tre ynglingar dömdes i Södertälje för sexuellt utnyttjande av en ung flicka till fängelse ett år och sex månader respektive skyddstillsyn samt fängelse sex månader. Åklagaren överklagade till hovrätten och yrkade ansvar för våldtäkt för en av ynglingarna och strängare straff för samtliga. Hovrätten ändrade tingsrättens dom och ogillade åtalet för sexuellt utnyttjande för samtliga samt våldtäkt för en av ynglingarna. Hovrätten ansåg inte att kvinnan, som var kraftigt berusad, befann sig i vanmakt eller annat hjälplöst tillstånd. Riksåklagaren beslutade då att föra målet till Högsta domstolen.

Jag vet inte om justitieminister Laila Freivalds känner till fler domar. En intressant och viktig åtgärd här som justitieministern redovisar är kriminalisering av underlåtenhet att anmäla eller på annat sätt avslöja

våldtäkt eller annat grovt sexualbrott som är å färd. Då kvarstår min uppmaning till justitieministern att stärka lagstiftningen så att den som i grupp om minst två har samlag med tredje person skall dömas för gruppvåldtäkt. Det är ju faktiskt så i dag att ett gäng i princip kan ge sig på en person med psykiskt funktionshinder, en drogad tjej eller en tjej med kort kjol och nästan få alibi för detta i stället för att kraven på solidaritet skulle vara ännu högre mot den som hamnat i underläge. En flicka som blir så skräckslagen att hon inte vågar göra motstånd kan få beskedet att hon får skylla sig själv.

Fru talman! Min fråga till justitieminister Laila Freivalds blir därför: Hur kan man genom lagstiftning vända solidariteten till offret? Jag menar att alla som finns med i en gruppvåldtäkt som gärningsman eller medhjälpande vittne skall dömas. Det är det jag menar med att skärpa lagstiftningen, inte att det skall vara längre strafftid.

Anf. 21 TALMANNEN:

Jag vill för säkerhets skull erinra om bestämmelsen att vi här i kamraren inte får gå in på en diskussion om handläggningen av enskilda ärenden av domstol eller myndighet.

Anf. 22 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Det är en onekligen knepig fråga som Ulla-Britt Hagström ställer till mig: Hur vänder man folks solidaritet? Hur ändrar man deras känsla för vad som är rätt och riktigt och vad de borde vara lojala mot? Jag tror inte att det är en paragraf i någon lag som kan åstadkomma detta. Jag tror att det är viktigt att vi ökar människors medvetenhet om vad våld och andra övergrepp mot människor innebär och vad det får för konsekvenser för den som blir utsatt. Att öka människors insikt och kunskaper är sådant som jag tror leder till en ökad förmåga till medkänsla och kanske solidaritet.

Den senaste ändringen av lagstiftningen innebar ju att vi ålägger den som är närvarande eller åser att det begås ett grovt brott en skyldighet att avslöja detta brott. Sedan har vi också regler om medverkan till brott. De som i grupp medverkar till en brottslig handling kan redan enligt de bestämmelser som vi har i dag bli dömda för brottet. Det som är svårigheten i den praktiska rättstillämpningen är det som har att göra med att det krävs bevisning för att människor skall bli dömda för ett brott. Det är ett grundläggande krav i en rättsstat.

När det gäller synen på vilka krav som skall vara uppfyllda för att ett visst brott skall anses föreligga ligger det i uppdraget till utredningen att överväga t.ex. det som jag nämnde i mitt svar, huruvida frågan om kravet på motstånd och våld skall vara avgörande för att brottet skall betecknas som våldtäkt.

Jag tror egentligen att Ulla-Britt Hagström kan vara ganska nöjd med de förändringar i lagstiftningen som skett och framför allt med uppdraget till den särskilda utredning som ser över hela sexualbrottskapitlet.

Anf. 23 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Man blir ändå frågande när Brottsförebyggande rådet säger att det är cirka tio gruppvåldtäkter – jag hittar åtta domar – över en längre tidsperiod. Om det nuvarande kravet på tvång och våld skulle

kunna bytas ut mot att bristen på samtycke skulle kunna vara avgörande så skulle det säkerligen bli bättre. Då är jag också glad över att kommittén skall undersöka domstolarnas straffmätning och bedömning av straffvärdet i mål om sexualbrott, som justitieministern sade. Även om en flicka är alkoholpåverkad kan det över huvud taget inte finnas något argument för att män skall kunna utnyttja henne genom våldtäkt utan att bli dömda som om hon inte hade varit alkoholpåverkad.

Jag tycker att det handlar, som justitieministern också sade, om varje människas lika och unika människovärde. Den etiska diskussionen tror jag är ett steg att förnya detta. Värderingsfrågorna borde mera få genomsyra samhällsdebatten. Jag har många gånger sagt att det är synd att statsminister Göran Persson inte nämnde ordet etik i regeringsförklaringen.

Sedan vet jag att massmedierna måste ta sitt ansvar och inte så extremt inrikta sig på unga kvinnors sexualitet. Killar måste lära sig vad man har rätt och inte rätt till. I skolan måste vi – jag är lärare själv – sluta att låtsas att vi är jämställda. Samlevnadsundervisningen i skolan måste fokuseras mera.

Fru talman! Jag sade tidigare – det kanske var drastiskt – att man kan säga att vi i vårt land egentligen har en starkare lagstiftning för djur än för unga flickor. Vi får inte ta upp enskilda mål, det vet jag. Men ingen skulle någonsin säga att djuret inte har gjort motstånd. Men när flickor blir utsatta för våldtäkt diskuteras om hon gjort motstånd eller inte. Därmed får de ta skulden.

Ett område som också är viktigt att ta upp är familjens roll. Vi måste påminna varandra om att föräldrarna är nyckelpersoner. Föräldrautbildningar måste kunna omfatta tonårsproblematiken. Jag tycker att vi i dag lever i en värld där vuxna har abdikerat från sin föräldraroll.

Man kan också ta in den aspekten att om jämställdhetslagen skulle gälla för alla i skolan, oavsett om man är anställd eller elev – detta kanske är en fråga för sig – kunde vi kanske på ett annat sätt slippa sexuella trakasserier bland elever. Det förekommer också inom skolans värld.

När jag följt den här debatten har jag hört Brottsförebyggande rådets generaldirektör säga sig vara övertygad om att våldtäktsbrott och även andra våldsbrott där förövaren och den drabbade är unga i flertalet sker då den ena eller båda är påverkade av alkohol eller andra droger. Arbetet med att förbättra ungdomars alkoholvanor och attityd till alkohol är därför viktigt. Det tycker jag är jätteviktigt, men jag tror inte att det räcker. Det handlar, som justitieministern faktiskt sade, om att öka förståelsen för demokrati och solidaritet, att få ungdomar att känna empati för varandra.

Om lagstiftningen är otydlig och om det kommer att dröja länge innan vi får de nya delarna oss till handa är det nu viktigt att få lojaliteten mot ett gäng att gå över till lojalitet mot offret i stället. Skulle justitieministern kunna tänka sig att vara med på Kristdemokraternas idé om att tillsätta en värdekommission där värderingar kan diskuteras?

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1998/99:51 om försöksverksamhet med sjöbefälsutbildning i Skärhamn

Anf. 24 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Rosita Runegrund har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att sjöbefälsutbildningen i Skärhamn skall uppfylla STCW och övriga behörighetsföreskrifter.

Jag har tidigare fått frågor som gäller sjöbefälsutbildningarna, särskilt den pågående försöksverksamheten med kvalificerad yrkesutbildning i Skärhamn, och om vad som krävs för att få behörighet som sjökaptan, sjöingenjör, styrman och maskintekniker. Därför vill jag nu samlat redogöra för de regler som gäller.

Det är högskolans uppgift att ge utbildning som leder till sjökaptans-, sjöingenjör-, styrmans- och maskinteknikerexamen. Sådan utbildning ges vid Chalmers tekniska högskola AB och vid Högskolan i Kalmar. För högskolornas planering, genomförande och kvalitetssäkring av sjöbefälsutbildning är den internationella konventionen, STCW, av grundläggande och tvingande natur. Svensk utbildningstradition och svenska krav på sjösäkerhet har medfört att svensk sjöbefälsutbildning håller en högre standard än konventionens föreskrivna miniminivåer.

Enligt förordningen (1998:965) om behörighet för sjöpersonal krävs för att få behörighet som fartygsbefäl klass III och IV respektive maskinbefäl klass III och IV styrmansexamen respektive maskinteknikerexamen som avlagts inom högskolan samt praktisk tjänstgöring av olika längd och form. För de högre behörigheterna klass I och II krävs sjökaptensexamen respektive sjöingenjörsexamen som avlagts inom högskolan samt praktisk tjänstgöring. Sjöfartsverket har till uppgift att pröva om behörighetsvillkoren är uppfyllda samt utfärda, efter skriftlig ansökan, behörighetsbevis och certifikat.

Kommittén för kvalificerad yrkesutbildning beslutade den 24 oktober 1996 att försöksverksamhet, avseende två antagningsomgångar, med kvalificerad yrkesutbildning med inriktning mot behörighetsutbildningar för sjöpersonal behörighetsklass III och IV, 120 poäng, får anordnas av Comet AB.

Comet AB, numera Sjöfartsseminariet AB, är en privat utbildningsanordnare som i Skärhamn bedriver KY-utbildning med både nautisk och maskinteknisk inriktning.

Sjöfartsverket kan med stöd av 1 kap. 5 § behörighetsförordningen, som är en undantagsbestämmelse, förklara viss utbildning som behörighetsgrundande. Sjöfartsverket har dock meddelat att KY-utbildningarna i Skärhamn endast kan bli behörighetsgrundande om Comet AB får tillstånd att utfärda examina på högskolenivå, alternativt om examinationen av de studerande överläts till Chalmers tekniska högskola AB eller till Högskolan i Kalmar. De studerande vid KY-utbildningarna informerades av de utbildningsansvariga om detta först efter det att utbildningen pågått under mycket lång tid.

Comet AB ansökte den 22 september 1997 hos regeringen om att få utfärda examina för sjökaptan respektive sjöingenjör. Högskoleverket har genomfört en utvärdering av de utbildningar vid Comet AB som angetts syfta till sjökaptensexamen och sjöingenjörsexamen. Enligt Högskoleverkets utvärdering når utbildningarna kunskapsmässigt inte den nivå

som krävs för sjökaptens- respektive sjöingenjörsexamen. Utbildningarna har, enligt utvärderingen, inte heller erforderlig organisation, tydlighet, långsiktighet och stabilitet i tiden.

Efter verkets utvärdering har Sjöfartsseminariet AB (f.d. Comet AB) återkallat sin ansökan om examensrätt och Regeringskansliet har avskrivit ärendet.

För att finna en möjlighet för de KY-studerande i Skärhamn att avlägga erforderlig högskoleexamen kallade Utbildningsdepartementet berörda till ett möte den 29 oktober 1998. Vid mötet överenskomms att företrädare för Sjöfartsseminariet AB, de KY-studerande, Chalmers tekniska högskola AB och Högskolan i Kalmar i samråd skulle utveckla en handlingsplan för examination av de studerande. Det uppdrogs åt förre rektorn vid Sjöbefälsskolan vid Chalmers tekniska högskola AB, Erland Hultin, att leda denna process och att rapportera till Utbildningsdepartementet. Samrådsgruppen lämnade sin slutrapport den 18 december 1998. Planen för organisation av och innehåll i studierna för att uppnå aktuella examina har godkänts av de berörda. De KY-studerande kan efter godkänd examen vid högskola ansöka hos Sjöfartsverket om behörighetsbevis.

Anf. 25 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag vill tacka utbildningsminister Thomas Östros för svaret.

Statsrådet säger i sitt svar att det är högskolans uppgift att ge den utbildning som leder till sjökaptens-, sjöingenjör-, styrmans- och maskinteknikerexamen och att den finns i Göteborg och i Kalmar.

Utbildningsministern säger vidare att svensk utbildningstradition och svenska krav på sjösäkerhet har medfört att svensk sjöbefälsutbildning håller en högre standard än den reviderade STCW-konventionen. Detta håller jag inte helt med om.

Målutfästelsen är bl.a. att skola, rederi och certifierande myndigheter bör samarbeta i en helt annan omfattning än i dag. Den reviderade STCW-konventionen är i högsta grad ett kvalitetsdokument. Det är tveksamt om det etablerade utbildningssystemet i dag lever upp till konventionens krav. Sjöfartsseminariets KY-utbildning i Skärhamn visar att det finns ett behov av en utbildning för de elever som har sjöerfarenhet men inte behörighet att söka in på högskolans sjöbefälsutbildning.

Det finns inte något i dag som heter styrmansexamen klass III och IV respektive maskinteknikerexamen klass III och IV, som statsrådet talar om i sitt svar. Detta har upplysts för mig. Det är också ett exempel på den begreppsförvirring som nu råder genom den utformning som den senaste behörighetsförordningen har fått. Anledningen till denna oklarhet är att begreppet styrmansexamen och maskinteknikerexamen har behållits i den nya förordningen, samtidigt som Högskoleverket saknar uppgifter om hur den enskilde kan skaffa sig denna examen.

Fru talman! Min fråga till statsrådet är om han kan se till att behörighetsförordningen med det snaraste ses över.

Anf. 26 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Den fråga som Rosita Runegrund har tagit upp är föranledd av de bekymmer som sjöfartsnäringen har – och jag har själv tidi-

gare tagit upp detta i en motion – i och med att det råder befälsbrist i den svenska handelsflottan. Svenska sjöbefäl tar i stor omfattning anställning i utländska rederier. Tillgången på sjöbefäl minskar.

Vi är på väg att hamna i en situation där det råder brist på sjöbefäl. Det finns en utbildning på Tjörn och på Donsö. De som går på dessa utbildningar är väldigt nöjda. Utbildningen har initierats och bekostas delvis av näringen. I många fall rör det sig om människor som har varit ute till sjöss under lång tid och som har sjökunskaper. Därmed vet vi att de kommer att fortsätta som sjöbefäl.

Problemet är att det saknas examensrätt. Som statsrådet sade fick man inte vetskap om detta förrän efter det att utbildningen hade startats. Risken finns ju att ungdomar inte kommer att söka till utbildningarna på Tjörn och Donsö när de inte kan ta någon examen. Befälsbristen ökar därmed alltmer.

Enligt statuterna får Sjöfartsverket medge att likvärdig utbildning som inte sker vid högskola skall ge behörighet. Den utbildning som finns utomlands – t.ex. i Norge och på andra ställen – kan bedömas som likvärdig av Sjöfartsverket. Dock prövar man inte om svensk utbildning som inte är högskoleutbildning är likvärdig.

Det innebär att det blir en form av diskriminering av svensk utbildning. Utbildning som inte sker vid högskola utomlands prövas, men utbildning som sker i Sverige, men inte vid högskola, prövas inte. Man kan alltså genomgå en utbildning utomlands och därefter få behörighet, men utbildningarna på Tjörn och Donsö, som näringen ser väldigt positivt på, kan inte ge denna behörighet.

Varför skulle man då inte kunna ge Sjöfartsverket de resurser som behövs för att se över om denna utbildning håller den standarden? Jag ser det som positivt att – som statsrådet tog upp i sitt svar – man har kommit fram till en överenskommelse om hur man skall hantera situationen, men det är en hanteringsverksamhet som man måste ha eftersom det inte ges möjlighet att medge en kompetens vid Tjörn och vid Donsö.

Av detta svar kan man tyvärr dra den slutsatsen att ministern inte är beredd att gå vidare. Tjörn och Donsö får tydligen även i fortsättningen räkna med att det inte ges möjlighet att där utbilda sjöbefäl.

Anf. 27 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag är rädd att jag måste tolka Rosita Runegrund och Kent Olsson så att det bara handlar om en hanteringsfråga när det gäller om en utbildning skall ge behörighet eller inte. Så är det icke för mig. Det är i högsta grad en kvalitetsfråga och en innehållsfråga.

Denna utbildning är grundligt utvärderad, och resultatet av utvärderingen är att den icke uppfyller de villkor för högskoleexamen, som krävs för dessa yrken. Därmed är det inte en hanteringsfråga. Man kan inte bara säga att kraven i förordningen skall sänkas eller att det fordras lägre utbildningsbakgrund för eleverna för att de skall släppas igenom.

Utbildningsdepartementet tog initiativ till att ordna upp en situation som blev väldigt olycklig för eleverna. Den information som jag har är att Comet AB redan efter några veckor efter det att beslutet hade fattats i KY-kommittén informerades om att det krävdes högskoleexamen för behörighet som sjökaptan, sjöingenjör, styrman och maskintekniker. Denna information borde naturligtvis av de utbildningsansvariga ome-

delbart ha förts vidare till de studerande. Därefter borde man ha tagit kontakt med de behöriga utbildningsanordnarna, Chalmers tekniska högskola AB och Högskolan i Kalmar för att diskutera hur studierna skall leda fram till högskolebehörighet.

Sjöfartsverket klargjorde i mars 1997 vid ett möte med Comet AB och Chalmers tekniska högskola att behörighet för sjöbefäl skall baseras på examen från högskolan.

Sjöfartsverket gjorde också klart att verket inte ansåg sig kunna tillämpa en undantagsbestämmelse för en i praktiken permanent utbildning.

Sjöfartsverket förhörde sig även vid detta möte om Chalmers tekniska högskola hade möjlighet att examinera de KY-studerande i Skärhamn.

Det är inte aktuellt från regeringens sida att ändra i behörighetsförordningen. Den kräver ju högskoleexamen, och det kravet kommer att finnas kvar. Den utbildning som finns inom högskolan uppfyller med goda marginaler STCW-kraven. Det är klart att den utbildningen kan fortsätta att utvecklas när det gäller kvalitet. Man får naturligtvis också diskutera omfattningen av utbildningen i takt med att det sker förändringar i efterfrågan på den här typen av yrkesgrupper. Det är inte en fråga som kan hanteras genom att vi minskar kraven på utbildningen.

Utbildningen är grundligt utvärderad, och resultatet är att den inte uppfyller kraven för högskoleexamen. Därmed är saken klar ur den aspekten. Utbildningsdepartementet har tagit sitt ansvar för att se till att dessa elever, som drabbades mycket hårt av att inte få information i rätt tid, nu ändå får en reell chans att ta sig igenom och få sin högskoleexamen.

Anf. 28 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag håller med utbildningsministern i fråga om kvaliteten och det sätt på vilket man behandlade eleverna på Sjöfartsseminariet och att detta har lösts. För flertalet av dessa elever har det lösts på ett bra sätt. Visserligen får de gå en termin längre på sin utbildning, men de företag som de är anställda av har stöttat dem och låtit dem vara lediga. Men en del av dessa elever har fått ta lån en termin längre, och det är ganska kännbart för en familj.

Utbildningsministern gav mig inte något svar när det gällde just styrmansexamen klass III och IV enligt behörighetsförordningen.

Fru talman! Det är en annan fråga som innebär en läsning, och det är att det bara är en högskola som får meddela sjöbefälsutbildning. Men Sjöfartsverket tillämpar numera en möjlighet att likställa annan utbildning, precis som Kent Olsson tog upp, med högskoleutbildning av dem som kommer från andra länder. I princip kan man göra undantag för en person med viss typ av utbildning som är likvärdig, men inte för ytterligare ett antal om det skulle komma fler med samma utbildning.

Det finns i dag ett stort uppdämt behov av vidareutbildning för att öka behörigheten som fiskare. Fiskare kan inte lägga sina båtar vid kaj och sedan gå den utbildning som en högskola kräver, utan här behövs en annan typ av grundutbildning för att de skall kunna höja sin kompetens och föra sina båtar. Här ser jag att det i dag haltar mellan Sjöfartsverkets krav på behörighet och utbildningen.

Anf. 29 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Att det skall vara kvalitet på svensk sjöbefälsutbildning tror jag att vi alla i den här debatten är helt överens om. Det vore skrämmande om vi inte vore det. Man kan dock notera ett antal saker.

Det finns möjlighet för svenska sjömän att utbilda sig i andra länder, där man inte har högskolekrav men där man kontrollerar att utbildningen når upp till de här nivåerna. Vi har en skola på Tjörn, på Donsö, som är startad av näringen. Det är onekligen så att näringen inte har någon som helst anledning att ställa lägre krav på en utbildning. Jag tror inte att vi kan säga att Sveriges Redareförening skulle vara speciellt glad om vi hade dåliga sjökaptener. Det är faktiskt de som har initierat den här utbildningen, beroende på att vi har ett stort behov av att få fler befäl inom den svenska sjöfarten, i den situationen där alltför många sjöbefäl jobbar utomlands. Jag tycker att det är viktigt att man ger svenska sjöbefäl möjlighet till samma utbildning både i Sverige och utomlands.

Det står i ministerns svar att man inte har långsiktighet och stabilitet i tiden i den utbildning som drivs av AB Comet. En anledning till att man inte har stabilitet är bl.a. att utbildningen är nystartad, men man har också haft svårigheter att få den examination som man skulle vilja ha. Om man hade haft den hade det varit betydligt enklare.

Jag noterar att det tyvärr är en stor skillnad mellan tillämpningen av reglerna i Sverige och utomlands.

Anf. 30 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Som Rosita Runegrund säger är det en mycket kännbar erfarenhet för de elever som har börjat en utbildning under förespeglingen att den skulle leda till någonting annat än den verkligen har lett till. Därför har det varit viktigt för oss att medverka till att de parter som är inblandade i detta reder upp det och gör det möjligt för eleverna att få sin examen. Jag är glad att kunna säga att vi har kommit så långt.

Däremot kan vi inte säga att det skulle leda till att vi skall införa ett undantag för denna utbildning som gäller vilka kvalitetskrav och kunskapskrav vi skall ställa. Så kan vi naturligtvis inte bedriva utbildningspolitik. Vi har ett krav på högskoleexamen för den här typen av utbildning. Denna utbildning är utvärderad av Högskoleverket, och man har funnit att den inte uppfyller kraven för högskoleexamen. Därmed är den saken klar för regeringens del. Det går inte att bevilja undantag för en utbildning som inte når upp till de krav som vi ställer för en yrkesgrupp som man lär upp.

Kent Olsson säger att näringen står bakom denna utbildning. Det är bra att det finns ett engagemang från näringens sida. Det är också fullt möjligt för näringen att beställa uppdragsutbildning från de skolor som har behörighet att utbilda för högskoleexamen på de här områdena, dvs. Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Kalmar. De utbildningar vi har för sjöbefäl skall naturligtvis också dimensioneras med beaktande av hur arbetsmarknadsläget ser ut. Blir det en ökad efterfrågan och en så god aktivitet inom sjöfartsnäringen i Sverige att vi får en ökad valfrihet på sjöbefäl skall det också avspeglas i dimensioneringen av den här typen av utbildningar, liksom i andra typer av utbildningar.

Det är icke en framkomlig väg att säga att en utbildning som har befunnits icke uppnå kraven för högskolebehörighet skall beviljas ett un-

dantag. Det tycker jag inte. Det är viktigt att säkra framtiden för de elever som fick en ganska omild upplevelse av vad utbildningssamhället kan ställa till med när det visar upp sig från en dålig sida. Det innebär naturligtvis en extra insats från deras sida, men de kan komma fram till en examen.

När det gäller de utbildningar som är försöksutbildning under två år har de icke befunnits uppfylla de krav som ställs för högskoleexamen.

Anf. 31 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Det är ingen ny utbildning på gång på Sjöfartsseminariet på Tjörn, just med anledning av att det är endast högskolan som får meddela den formen av utbildning.

Jag har fortfarande inte fått svar på min fråga om just styrmansexamen klass III och IV. Högskoleverket saknar uppgifter om hur den enskilde kan skaffa sig denna examen. Det är enbart högskolan som kan meddela denna utbildning.

Jag var med för 15 år sedan när utbildningen lades om förra gången. Min man var en av de första som fick gå in på Chalmers högskola just för styrmansutbildning och vara med på preparandutbildningen där. Jag tycker, fru talman, att det nu efter 15 år är dags att göra en utvärdering och se hur det är med sjöfartsutbildningen, om den behöver omprövas. Kvaliteten skall inte sänkas, men vi skall se på det här med andra ögon, utifrån marknaden, och se vad som krävs för att vi skall få en livskraftig sjöfart i vårt land.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1998/99:56 om besparingarna på internationell forskningssamverkan

Anf. 32 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Per Bill har frågat om regeringen är beredd att ompröva besparingar avseende internationell forskningssamverkan.

Av statsfinansiella skäl har under de senaste åren vissa besparingar varit nödvändiga på forskningsområdet, liksom på i stort sett alla samhällsområden. Det har gällt både resurser för nationell forskning och för internationell forskningssamverkan. Riksdagen har beslutat om besparingar för år 1998 uppgående till ca 150 miljoner kronor avseende bl.a. resurserna för internationell forskningssamverkan och för dyrbar vetenskaplig utrustning. Det finns i dag ingen möjlighet att ompröva dessa besparingar.

Av budgetpropositionen för år 1998 framgår att av besparingen om 150 miljoner kronor bör 77 miljoner kronor avse resurser för medlemskap i internationella forskningsorganisationer. Besparingen på de internationella resurserna har under budgetåret 1998 kompenserats och kommer likaså under år 1999 att kompenseras med tillfälliga medel. Vidare beslutades om en permanent minskning med 25 miljoner kronor av medlen för dyrbar vetenskaplig utrustning och högpresterande datorsystem.

Prot. 1998/99:45

26 januari

*Svar på
interpellationer*

En omläggning av finansieringssystemet för denna utrustning har gjort det möjligt att senarelägga effekterna av besparingarna till år 2000.

För att säkerställa en god vetenskaplig prioritering mellan resurserna för nationella och internationella åtaganden har de myndigheter som ansvarar för medlemskapen i de internationella forskningsorganisationerna fått i uppdrag att granska avvägningen mellan dessa resurser. Detta är särskilt angeläget för att ge regeringen ett gott beslutsunderlag för var de beslutade besparingarna bör tas ut år 2000.

Naturvetenskapliga forskningsrådet, som ansvarar för flera av dessa medlemskap, har gjort bedömningen att den internationella samverkan långsiktigt är mer värdefull än en oförändrad satsning på vissa nationella åtaganden, s.k. nationella anläggningar. Denna syn delas i huvudsak av berörda universitet och högskolor.

Jag anser, vilket Per Bill riktigt citerar, att forskningsfrågorna hör till de allra viktigaste framtidsfrågorna. Kunskap och kunskapsutveckling i vid bemärkelse kommer att få en allt centralare roll i framtiden. Genom forskningens internationella natur och den moderna forskningens komplexitet är det internationella forskningssamarbetet mycket viktigt för Sverige. Det ger oss möjlighet att delta i samarbetet vid forskningsfronten i internationella forskningsprojekt av hög kvalitet. Det är därför inte aktuellt att lämna någon av de naturvetenskapliga forskningsorganisationerna. Detta innebär att de besparingar som beslutats för år 2000 måste tas ut på annat sätt. Jag är övertygad om att frågan kan lösas så att konsekvenserna blir hanterbara för forskningssystemet. Frågan om hur de tidigare beslutade besparingarna skall hanteras bereds för närvarande och regeringen avser att presentera sitt förslag i budgetpropositionen för år 2000.

Det är angeläget att det inledda arbetet med att göra avvägningar mellan nationella och internationella insatser fortsätter. För att åstadkomma detta anvisas i dag medel för internationellt forskningssamarbete och nationell forskning inom samma anslag. Forskning 2000 har i sitt betänkande berört frågan om särskilda medel, och regeringen avser att återkomma till frågan i samband med ställningstagandet till detta betänkande.

Anf. 33 PER BILL (m):

Fru talman! Vi diskuterar besparingar på internationell forskningssamverkan. Forskning är till sin natur internationell. Både ens konkurrenter och samarbetspartner kan ju finnas precis var som helst på jordklotet.

Inom det medicinska området, där jag själv har doktorerat, var det en självklarhet för oss att tävla med forskargrupper från USA, Japan eller från något annat EU-land, samtidigt som vi naturligtvis hade samarbete med många av dessa grupper.

Fru talman! Sverige är ett litet land, och det är väldigt viktigt för ett litet land att vara med i de stora internationella sammanhangen och i den samverkan som finns. Trots detta har Socialdemokraterna valt att spara drygt 150 miljoner bl.a. på internationell forskningssamverkan.

När man läser svaret från utbildningsministern får man nästan ett intryck av att det är ödesbestämt att så här skall det vara. Men så är det ju inte, utan som i all annan politik handlar det faktiskt om att vi som politiker gör prioriteringar mellan olika saker. Vi kan välja att satsa några

miljarder på olika miljöprojekt med tvivelaktiga möjligheter att lyckas, eller så kan vi lägga mer fasta resurser på t.ex. internationell forskning. Det är en fråga om prioriteringar.

Utbildningsministern kryper på något sätt bakom NFR när han säger att de där hellre sparar på de nationella anläggningarna än på den internationella samverkan. Det är lite grann som att först fråga dem om de skall välja Skylla eller Charybdis, och när de tvingas att välja det ena så tar man det som intäkt.

Jag tycker att det är lite tråkigt att se att det inte finns några möjligheter till omprioriteringar på besparingarna. Dessutom har jag lite svårt att förstå att man först skall spara och sedan kompensera med tillfälliga medel. Vore det då inte bättre att avbryta besparingarna? Är inte detta bara ett tricksande med siffror? Jag har fått intrycket att 150 miljoner skall sparas. Jag får inte riktigt ekvationen att gå ihop. Här har jag en fråga till ministern om hur detta går ihop.

Min andra fråga är betydligt mer positiv, för jag tycker ändå att jag märker en öppenhet hos utbildningsministern för att återgå till hur det var förut. Då fanns det nämligen ett eget anslag för internationell forskningssamverkan. Det skulle ge oss betydligt större möjligheter att tydligt se huruvida vi gör satsningar som ligger kvar på samma nivå eller om vi gör besparingar på detta område, om man inte även där börjar tricksa med att först göra besparingar för att sedan göra kompenseringsåtgärder.

Jag skulle väldigt gärna vilja ha svar på dessa två frågor.

Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Tricksa med siffror, säger Per Bill. Det märks att Per Bill inte har varit arbetande för regeringssidan under de svåra år som Sverige har gått igenom. Det har handlat om besparingar som har tagits ut på en mängd områden. I stort sett hela statsbudgeten har på ett eller annat sätt omprövats och dragits ned för att klara en mycket svår ekonomisk kris.

Ingen verksamhet, inte ens forskning, kan bedrivas med lånade pengar. De sparbeten som har funnits på vart och ett av våra utgiftsområden, som riksdagen fattar beslut om, har naturligtvis varit nödvändiga att fullfölja. Det har inneburit att också högskolor och forskningsområdet har varit med och bidragit för att ta landet ur en kaotisk situation.

Trots detta har även högskole- och forskningsområdet varit föremål för reformer och satsningar just på grund av att det prioriteras högt. Det är inte så många andra områden i statsbudgeten som kan sägas ha varit med om det. Vi har byggt ut högre utbildning på flera områden och förstärkt forskningsresurser på flera högskolor, samtidigt som vi har haft en mycket svår ekonomisk kris i landet.

Det handlar alltså inte ett dugg om att tricksa med siffror, utan det handlar om att föra landet in på rätt väg igen. Då måste alla delar vara med naturligtvis.

Om Per Bill hade varit ansvarig för en statsbudget, hade han nog också fått uppleva att forskningen hade fått bidra med besparingar för att klara ekonomin. Men detta kan man kosta på sig att tycka något annat om när man sitter i opposition.

Sparbeten finns, men det är naturligtvis bra om vi har möjlighet att på kort sikt hantera sparbeten medan vi arbetar fram en så bra lösning som möjligt för hela forskningssystemet. Därav de kortsiktiga lösningar

Prot. 1998/99:45
26 januari

Svar på
interpellationer

som har gjorts under ett par budgetår. Jag tror att det är bra, för då hinner vi ta fram en mer permanent lösning som möter en acceptans och som ställer till minsta möjliga negativa effekter i forskningssystemet.

När det gäller just internationella forskningsresurser är det oerhört viktigt att Sverige är en pådrivande kraft och ett land som med liv och lust deltar i internationellt forskningssamarbete. Sverige är ett litet land som internationellt sett satsar väldigt stora resurser på forskning och utveckling. Vi kan vara en pådrivande kraft i internationellt samarbete med det kunnande vi har och med de resurser vi satsar. Sverige är naturligtvis ett land som kan tjäna en hel del på ett sådant samarbete. Inte minst inom naturvetenskapen kan det handla om mycket stora investeringar som det inte är rationellt för ett land ensamt att hantera. Det är i stället mycket klokt att gå ihop med andra länder för att sprida kostnader och gemensamt använda investeringarna till avancerad forskning. CERN är ett sådant exempel där Sverige är starkt aktivt. Ett antal disputerande per år har sin bakgrund i CERN. Vi deltar och producerar ny kunskap tack vare att vi är medlemmar i CERN. Därför såg jag det som viktigt att ge ett klart och tydligt besked under slutet av förra året att det inte är aktuellt för Sverige att lämna CERN – något som har diskuterats tidigare i forskarsamhället och bland politiker.

Internationellt forskningssamarbete är mycket, mycket viktigt för Sverige, men det skall naturligtvis också sättas under granskningens lupp och utvärderas och förhandlas. Vi skall se till att vi inte betalar för mycket – mer än vad som är vår skäligen andel – och att vi är med och påverkar inriktningen. Vi kan med gott självförtroende delta i internationellt forskningssamarbete och också ställa krav på det, men de sparbeting som härrör från budgetsaneringen finns där, och de måste genomföras. Jag har här klart redovisat vilken summa det handlar om. Vi kommer att återkomma i senare propositioner om den mer permanenta lösningen när det gäller de besparingarna.

Anf. 35 PER BILL (m):

Fru talman! Det är bra att utbildningsministern så tydligt är positiv till det internationella samarbetet inom forskningen. Det är också bra att han så tydligt är för att vi skall vara kvar i CERN och att det är en mycket prioriterad uppgift.

Men sedan säger utbildningsministern att Sverige är ett land som satsar väldigt mycket på forskning. Det är sant om vi ser till hela landet. Men om vi bara ser till staten eller den offentliga sektorn är det ganska lite. Än mindre blir det när JAS-projektet snart är klart och den stora forskningsbudget som har funnits där försvinner.

Vidare säger utbildningsministern att det kunde ha varit ännu värre. Ja, det är klart att det kunde ha varit ännu större besparingar. I nästa svar kan man också få uppfattningen att det är ödesbestämt att 11 % skall hyvlas bort från allt, i stort sett. Man kan ju faktiskt välja att ta bort någonting eller låta bli någon annan satsning. Det finns ett stort antal satsningar som regeringen har föreslagit bl.a. inom miljöområdet, värda nästan 7 miljarder kronor. Vi tycker att de pengarna skulle kunna ha använts på ett betydligt bättre sätt. Vi hade bl.a. kunnat slippa besparingarna inom utbildningsområdet.

Fru talman! Jag går åter till det jag kallar tricksande med siffror. Det har inte att göra med på vilket sätt man gör budgetsaneringen. Det måste varje parti ha sina åsikter om. Jag kan tycka att de som regeringen har valt är bra eller dåliga. Jag råkar tycka att de är dåliga. Men det som jag inte förstår, och det som jag gärna skulle vilja ha svar på, är resonemanget om att man först skall göra en stor besparing men att man samtidigt skall kompensera denna genom någon typ av kortsiktiga medel. Blir det sammanlagt 150 miljarder som sparas på området, eller kommer besparingsbetinget inte att uppnås på grund av olika kortsiktiga kompensationer? Det är faktiskt, tycker jag, en viktig fråga.

Om man läser svaret får man det positiva beskedet att det inte blir några besparingar på CERN eller på annat internationellt forskningssamarbete. Samtidigt kan man ana att detta kommer att gå ut över de s.k. nationella anläggningarna. Det är min nästa fråga. Hur går det då för dessa nationella anläggningar? Om man skall uppnå besparingsbetinget utan att spara på den internationella samverkan är det väldigt enkelt att gissa att neddragningarna i så fall sker på de nationella anläggningarna. Jag tror att det är fler än jag som skulle vilja ha svar på huruvida det är så eller inte.

Anf. 36 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Sverige är ett land som satsar mycket på forskning. Per Bill. Det är klart att Sverige är ett land som också är begåvat med ett antal multinationella företag som har en stor andel av sin verksamhet i form av forskning och utveckling. Det är bra. Två tredjedelar av de resurser som satsas på forskning och utveckling i Sverige kommer från det privata näringslivet. Jag tycker att det i grunden är mycket positivt. Det innebär att vi har väldigt kunskapsintensiva företag i Sverige. De är internationellt sett väldigt framstående när det gäller att producera nya produkter och ny kunskap och också när det gäller att syssla med någonting som ibland ligger väldigt nära den forskning som bedrivs vid våra universitet.

Dessutom satsar Sverige bra mycket på forskning och högre utbildning internationellt sett även när vi tittar på den offentliga sektorn. Det är inte alls som Per Bill vill låta påskina att vi ligger långt efter där. Sverige är ett land som satsar mycket.

Ser vi det på lite längre sikt – om statsfinanserna utvecklas allt bättre och vi får resurser att röra oss med – kan vi konstatera att regeringen har pekat på grundforskningen som en av de viktiga delarna att satsa på i framtiden. Men det måste göras från en statsfinansiellt ansvarsfull utgångspunkt. Man kan planera. Man kan ha visioner och idéer om hur man vill att det skall se ut, men till syvende och sist måste vi ha pengarna innan det sker.

Det är där som jag tycker att Per Bill gör det lite för lätt för sig. Han avvisar alla besparingar som har gjorts på forskningsområdet med en lätt viftning. Det fanns minsann annat man kunde göra när man skulle sanera, t.ex. sänka skatterna när underskotten var som störst, som Per Bill ville göra då. Det är knappast en finansiering av ett underskott.

Dessutom säger han att ett generellt 11-procentigt neddragningskrav på statliga myndigheter inte heller är bra. Det visar en del av problemen

när det gäller att få ihop en budget. Man kan inte avvisa alla konkreta förslag till besparingar.

Det finns en utgiftspost som Per Bill intresserar sig särskilt mycket för. Det gäller pengarna för ekologisk omställning, dvs. investeringar i kommunerna för att göra kommunerna mera ekologiskt uthålliga på lång sikt. Det stimulerar också arbetsmarknaden lokalt genom att projekt sätts i gång. Byggnadsarbetare och många andra får en chans att få ett jobb när man bygger Sverige ekologiskt hållbart.

De pengarna vill Per Bill, liksom hans partikamrater, använda till alla tänkbara områden som han stöter på. Jag har inte varit med om någon debatt där inte de pengarna tas upp som lösningen på världens problem. Men det är naturligtvis en alldeles för liten summa pengar på lång sikt för att man skall kunna lösa hela statsbudgetens prioriteringar.

Per Bill talar om kortsiktiga lösningar. Varför inte göra besparingen direkt? När man går igenom en så svår saneringsperiod som vi har gjort – regering och riksdag har fått fatta alla dessa beslut om svåra besparingar – visar det sig att det ibland kan vara klokt att först och främst använda kortsiktiga resurser som är möjliga att använda under nästkommande budgetår för att kunna ta sig en funderare över hur den långsiktiga problematiken skall lösas. Det känner vi till från historien. Det tycker jag är klok budgetpolitik. Jag vill inte alls hålla för osannolikt att vi kan använda oss av det framöver. Det viktiga är att vi har ett besparingsbeting, och det skall naturligtvis fullföljas.

Jag ser internationell forskningssamverkan som väldigt viktigt för Sverige och har därmed också givit klart besked när det gäller vårt deltagande i t.ex. CERN i framtiden. Men vi skall behålla en ansvarsfull budgetpolitik, och då kan man inte få precis allt det man vill på en gång – inte ens om man heter Per Bill.

Anf. 37 PER BILL (m):

Fru talman! Jag kan inte riktigt få denna ekvation att gå ihop. Först gör man en besparing, och sedan kompenserar man den besparingen under ett år. Är inte det samma sak som att inte göra besparingen? Om det finns någon klokhet eller högre visdom där som jag inte riktigt har förstått skulle jag gärna vilja förstå den.

Jag tycker snarare att det vore bättre att sända en rak signal om att man under 1999 och 2000 är lite osäker på om man vill göra besparingen och att man därför tar bort den. Man säger att man skall genomföra besparingen men att den kommer att kompenseras genom tillfälliga medel. Jag förstår faktiskt inte skillnaden.

Fru talman! Än så länge har vi stora globala företag som är mycket aktiva i Sverige, t.ex. Ericsson, Astra och Stora. Men vi ser tyvärr hur man minskar på personalen och flyttar ut både huvudkontor och ibland också forskning, osv. Här har vi ett problem. De vi har förlitat oss så mycket på, nämligen ett antal stora företag som har varit väldigt duktiga även på grundforskningsområdet – det håller jag med om – är numera så globala att det inte längre är någon självklarhet för dem att ha så mycket verksamhet i Sverige som de har.

Forskning 2000 försöker att ta död på myten om att svenska staten satsar så förskräckligt mycket på forskning. Det kan vi återkomma till i senare debatter.

Det är, fru talman, inte några lättvindiga viftningar som vi gör våra besparingar med. Men det är faktiskt så att vi på vissa utgiftsområden kan ha mer pengar än regeringen och på andra betydligt mindre. Då får vi göra de tuffa besparingarna på de områdena.

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 38 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Per Bill är väldigt intresserad av att diskutera historiska besparingar och den förra mandatperioden när det gäller vilken teknik man använde när man sparade. Det är ju så att fast man gör en neddragning kan man använda sig av ett anslagssparande som finns för att skaffa sig det andrum som behövs för att t.ex. göra en vetenskaplig utvärdering av vilken typ av besparing som får minst negativa effekter för forskningssystemet. Det tycker jag är ett sunt sätt att arbeta på, och så tycker jag att vi kan göra även fortsättningsvis om den möjligheten uppstår.

Det viktiga i den här debatten är som jag ser det att regeringen högt prioriterar det internationella forskningssamarbetet. Vi är ett land som har mycket att vinna på det. Vi är dessutom ett land som kan gå in i ett sådant samarbete med ett mycket gott självförtroende, för vi är ett land som satsar väldigt mycket på forskning och utveckling; stat och näringsliv gemensamt. Det kommer vi att göra även fortsättningsvis.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1998/99:57 om resurserna till grundforskning och forskarutbildning

Anf. 39 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Per Bill har frågat vilka initiativ jag är beredd att ta för att väsentligt öka resurserna för grundforskning och forskarutbildning samt vilka initiativ i övrigt som jag anser är nödvändiga för att tillse att svensk grundforskning och forskarutbildning uppfyller studenternas, näringslivets och det övriga samhällets krav på högsta möjliga kvalitet.

Grundforskning och forskarutbildning är basen för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling. Användbara forskningsresultat är inte alltid möjliga att beställa. Den fria forskningen har historiskt sett bidragit med många användbara forskningsresultat. Därför är det angeläget att universitet och högskolor förfogar över egna resurser till grundforskning och forskarutbildning. Regeringen har därför i regeringsförklaringen betonat vikten av att de nya universiteten och Mitthögskolan skall ges förutsättningar för att utvecklas till universitet samt att de etablerade universiteten skall fortsätta att hävda Sveriges position som ledande kunskapsnation.

Under den föregående mandatperioden har det funnits ett allmänt, av statsfinansiella skäl motiverat, sparbeting på alla statliga utgifter om sammanlagt 11 %. Detta har även tagits ut på anslagen till forskning och forskarutbildning.

Universiteten har samtidigt tillförts medel för vissa riktade forskningssatsningar, lärarnas kompetensutveckling, studiestöd i forskarutbildningen samt nya lokaler. Resurserna för forskning vid de mindre och medelstora högskolorna har fr.o.m. budgetåret 1995/96 t.o.m. budgetåret

1999 ökat. Den största ökningen har skett för de lärosäten som fr.o.m. den 1 januari 1999 är universitet samt vid Mithögskolan.

Om man med grundforskning endast avser den forskning som bedrivs inom högskolan med statliga permanenta resurser samt med anslag från forskningsråden har således resurserna minskat av ovan angivna skäl. Men enligt min uppfattning bör man även ta hänsyn till de avsevärda belopp som forskningsstiftelserna delar ut till forskning. Stiftelserna stöder ofta grundforskning. De forskningsområden som stöds är många gånger framtagna i direkt dialog med företrädare för forskarsamhället. Det är vad jag skulle vilja kalla riktad grundforskning. Stiftelsen för strategisk forskning delar för närvarande ut ca 1 miljard kronor per år, och MISTRA bidrar med ca 250 miljoner kronor per år, till olika forskningsprogram. Hur mycket av de utdelade medlen som utgör stöd till ren grundforskning är inte möjligt att avgöra.

Frågan är för övrigt om det är en meningsfull skiljelinje mellan grundforskning och tillämpad forskning. Forskning 2000 har i sitt betänkande visat på att gränsen är flytande. Jag kan bara konstatera att många av stiftelsernas forskningsprogram innehåller väsentliga inslag av såväl forskarutbildning som grundläggande och långsiktig forskning.

Forskningsstiftelserna, liksom andra externa forskningsfinansiärer, kräver många gånger att högskolorna skall medverka i finansieringen motsvarande upp till 50 %. Kravet på medfinansiering leder till att även andra än högskolornas beslutande organ har inflytande över hur delar av högskolans egna resurser för forskning skall användas. Därtill kommer att vissa externa forskningsfinansiärer inte är beredda att ersätta högskolorna helt för de faktiska kostnader som externt finansierad forskning medför. Även detta innebär en urholkning av högskolans egna forskningsmedel.

Dessa frågor har uppmärksamats av utredningen Forskning 2000, som remissbehandlas för närvarande. Utredningen har vidare pläderat för att den fria resursen för forskning inom högskolan skall förstärkas. Frågan om ökade resurser till den fria och obundna forskningen inom högskolan är mer mångfacetterad än vad som framgår av Per Bills interpellation. Jag är dock medveten om att det är önskvärt att forskningsresurserna bör öka, särskilt vid de nya universiteten och de traditionella lärosätena. Högskolan och dess forskning är viktig för Sveriges framtid. Vårt land behöver välutbildade forskare i näringslivet, i samhället och för att trygga en hög kvalitet i högskolans undervisning. Resurser till den fria forskningen bör kunna öka då det statsfinansiella läget tillåter detta.

Svensk forskning och forskarutbildning håller redan i dag hög kvalitet. Det visar internationella utvärderingar och forskningsrådets egna utvärderingar av den svenska forskningen. För att upprätthålla och utveckla forskningens kvalitet krävs en förutsättningslös granskning av forskningen och dess resultat. En sådan granskning bör göras av olika intressenter från forskarsamhället, från näringslivet och från det övriga samhället. När det gäller dialogen om forskningen med det omgivande samhället är högskolans tredje uppgift central. Jag avser inte heller att vidta några förändringar av den tredje uppgiften.

När det gäller förslagen i Forskning 2000 för att förstärka forskningen inom högskolan och andra förslag i betänkandet återkommer jag till

Anf. 40 PER BILL (m):

Fru talman! Sverige är fortfarande ett rikt land, men vi tappar i tillväxt och vi tappar i välfärdsligan. Vi har, lite grann beroende på vilken mätning man tittar på, rasat från tredje till sjuttonde eller artonde plats. Bakgrunden till detta tror jag står att finna i våra höga skatter, ett företagsklimat som inte är riktigt konkurrenskraftigt och ett individklimat som inte heller är riktigt konkurrenskraftigt jämfört med många andra länder. Men jag tror också att brister i vårt utbildningssystem, alltifrån grundskola till högre utbildning och forskning, är ett av problemen. Vi behöver satsa mer, och vi behöver se till att vi får ännu bättre kvalitet.

Utbildningsministern har varit inne på utredningen Forskning 2000. Det är naturligtvis lätt att hamna där, och jag tror att vi kommer att ha stor nytta av den utredningen. I denna utredning var man ju på några stora punkter väldigt överens om tagen. Men jag tror faktiskt att det bara gäller tills dess att vi ser hur mycket extra resurser de olika parterna är villiga att satsa. Jag tror att det är där vattendelaren kommer att gå. Att skriva vackert om grundforskning osv. tror jag att det är betydligt lättare att komma överens om.

Låt mig ta några exempel. Vi har genom hårt sparande på andra områden möjlighet att satsa en och en halv miljard kronor mer än regeringen på forskning och forskarutbildning de kommande tre åren. Det tror jag är en prioritering som är väldigt viktig. Den innebär t.ex. att vi kan satsa 205 miljoner kronor mer på de nya universiteten och på ett IT-universitet i Karlskrona/Ronneby.

I utbildningsministerns svar finns det många vackra ord om kunskapsutveckling och kunskapsförmedling som jag självklart ställer upp på. Men så kommer man även i detta interpellationssvar fram till den här osthyveln som på något sätt är av Gud förutbestämd om jag får vara en aning blasfemisk. Men detta är ju faktiskt inte en naturlag. Det går mycket väl att spara mer på någonting och mindre på någonting annat eller att inte göra vissa stora satsningar. Jag kan inte låta bli att återkomma till de 7,2 miljarder som skall satsas på olika miljöprojekt som t.ex. rivningen av bostäder i Norrköping. Detta projektet, som kallas Ringdansen, har hittills kostat 260 miljoner kronor. Jag måste säga att jag sätter ett stort frågetecken för den typen av "satsningar".

Sedan håller jag inte med utbildningsministern när han på något sätt gör gällande att man kan säga att det som staten sparar kompenserar forskningsstiftelserna. Det är ju faktiskt så att forskningsstiftelserna inte är en del av staten. Det kan vi säkert diskutera länge, men juridiskt är det alldeles klart att de inte är en del av staten. Däremot håller jag med om att de gör väldigt mycket för forskning och grundforskning.

Fru talman! Jag vill återkomma till att jag ändå tror att när vi får debatterna kring Forskning 2000 så kommer den riktiga vattendelaren att synas.

Det kommer att handla om mer resurser eller inte mer resurser från staten till grundforskning och inte om huruvida det är någon osthyvel som av någon naturlag skall komma att användas eller inte.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 41 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag är glad över att Per Bill ändrar sitt partis politik så radikalt som han är på väg att göra i fråga om synen på de nya universiteten. Det är en vändning i en fråga som jag tror att jag aldrig har varit med om i riksdagen och som naturligtvis är värd att saluera, om den nu är långsiktig och uthållig.

Det kan ju vara så att man under förra mandatperioden upptäckte att det krig man då förde mot de små och medelstora högskolorna och mot möjligheterna för de tre som nu blir universitet att bli universitet var en politik som var totalt omodern och inte alls i samklang med vare sig forskarsamhället, vad det nu tycker, eller vad befolkningen i sin helhet tycker.

Ofta när man ändrar riktning försöker man i sin iver att verka vara den som har drivit frågan att lägga ned ett extra engagemang så här i början. Det är bra. Det tror jag att vi alla som har varit intresserade av att få den här utvecklingen välkomnar. Jag hoppas bara att Per Bill också lyckas övertyga sin riksdagsgrupp om att hålla kvar vid det engagemanget. Det skulle varit väldigt intressant att höra de diskussioner som pågick när kovändningen kom.

Grundforskning är en första viktig sak när vi nu bildar tre nya universitet som bakom sig har en ganska kraftig resurstillväxt när det gäller möjligheterna till grundforskning. De hade tillsammans med Mitthögskolan 50 miljoner kronor för forskning budgetåret 1995/96. Budgetåret 1999 får de sammanlagt 210 miljoner kronor. Det är naturligtvis början på en uppbyggnad av de nya universiteten så att de verkligen kan vara internationellt sett högtstående universitet, med den fria grundforskning som kännetecknar ett universitet. Så visar vi konkret hur man bygger upp fri grundforskning.

Det är klart att det till syvende och sist blir en resursfråga och inte bara en ideologisk principiell fråga om synen på fri forskning. Låt mig först säga att också den är viktig och att man inser grundforskningens betydelse. Det fria sökandet efter kunskap, som ibland kan verka onyttigt i det korta perspektivet, eller åtminstone möter den kritiken ibland, är faktiskt den forskning som ofta kan ge oss de mest nyttiga resultaten på lång sikt. Den har ett egenvärde, men också ett värde ur nyttoperspektivet.

Hur mycket extraresurser kan man lägga på forskning? Om man som Per Bill är beredd att slakta stora delar av kunskapslyftet och säga att de människor som inte har fått chansen till gymnasieexamen skall vara de som betalar för att förstärka forskningsresurserna och är beredd att föra en sådan politik kan man naturligtvis skrapa fram nya resurser för forskningen. Jag tycker inte att det är en klok långsiktig politik. Det är inte en utbildningspolitik som gör att vi får en långsiktig tillväxt i Sverige på hög nivå. Det är vad som ligger bakom de s.k. satsningarna i de moderata budgetarna, dvs. en våldsam omfördelning inom utbildningsområdet.

Stiftelserna är viktiga eftersom de disponerar mycket stora resurser. Tar man med de satsningar som stiftelserna har gjort på forskning i Sverige har vi haft en nettoökning av forskningsresurser under de senaste åren. Det är klart att staten har varit tvungen att spara på grund av statsfinansiellt kaos. Men stiftelserna har funnits där och har kunnat bygga upp en forskningsresurs.

Man kan diskutera huruvida det var riktigt eller inte att ta löntagarfondspengarna och inrätta forskningsstiftelser. Där har jag synpunkter. Men i dag finns de. De har naturligtvis stiftelsens fria form, men självklart är verksamheten fortfarande grundad på allmänna medel. Regeringen har givetvis ett intresse att föra ett resonemang med dessa stiftelser om hur pengarna skall användas.

Tyvärr är det inte en perfekt matchning så att de har kunnat kompensera de besparingar man har varit tvungen att göra. Så kommer det inte att kunna bli. Men det talar inte emot att mycket av det stiftelserna har gjort har förstärkt svensk forskning och de totala resurser vi lägger ned på forskning.

Anf. 42 PER BILL (m):

Fru talman! Vi skall inte ha en repris av den budgetdebatt vi hade innan jul och som vi säkert kommer att ha flera gånger i framtiden. Jag ser ändå med stor spänning fram mot vårpropositionen. Jag hoppas verkligen att vi får de friska nya pengarna till de nya universiteten. Jag tror att vi efter att ha hört utbildningsministern kan vara överens om att det resurstillskottet behövs.

Låt mig, för att inte upprepa en mängd saker från budgetdebatten, bara säga följande. Jag tycker att det är otroligt viktigt och otroligt bra att vi nu har en sådan samsyn om grundforskningen – den fria sökande, nyfikenhetsdrivna, eller vad man nu vill kalla denna grundforskning – att man inte skall hålla på att från politisk nivå väga samhällsnytta här eller där. Det är otroligt viktigt med grundforskningen. Vi kan som politiker inte alltid i förväg ta reda på vad vi tror kommer att bli samhällsnytta. Det skulle jag se som en omsvängning från regeringens sida, en mycket positiv sådan.

Anf. 43 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Låt mig säga till Per Bill att jag med spänning under denna mandatperiod skall följa hans utveckling när det gäller synen på grundforskningen. Min uppfattning är att den enda institution som kan trygga den fria forskningen, grundforskningen, den nyfikenhetsdrivna forskningen är denna institution, parlamentet.

Det är bara Sveriges riksdag som kan ställa medel till förfogande för den fria nyfikenhetsforskningen. Alla andra finansiärer vill på ett eller annat sätt ha ut någonting av ett samarbete, vilket gör att friheten begränsas. Politiken är inte ett hot mot den fria forskningen. Det är den enda och den viktiga förutsättningen för fri forskning.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1998/99:59 om studiestödssystemet

Anf. 44 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Per Bill har frågat mig vilka initiativ jag avser att vidta för att tillse att studiestödssystemet blir långsiktigt hållbart och om jag avser att rekommendera regeringen att lägga fram en proposition om ett

nytt studiestödssystem under år 1999 för att börja gälla senast den 1 januari 2000.

Vi har i dag ett studiestödssystem som står sig mycket bra internationellt sett. Men vi vet också att systemet inte fungerar tillfredsställande i alla avseenden. Dagens splittring på flera olika studiestödsformer har kritiserats under lång tid, och de administrativa problemen är stora.

När det gäller studielånen är även den höga skuldsättningen oroande. Lånevillkoren är mycket förmånliga för den enskilde men dyra för samhället. Räntesubventionen är som för vanliga banklån 30 %. Många låntagare kommer inte att kunna betala tillbaka sina lån utan dessa kommer att skrivas av i samband med pensioneringen. Under hela arbetslivet får alltså många bära på en hög studieskuld. Vår strävan är därför att reformera studiestödssystemet. Arbetet med stödets framtida utformning tar sin utgångspunkt i Studiestödsutredningens förslag (SOU 1996:90 *Sammanhållet studiestöd*).

Ett nytt studiestöd skall fungera som ett långsiktigt utbildningspolitiskt instrument i anslutning till kompetensutveckling, sysselsättning och tillväxt. Studiestödet skall bidra till att rekrytera både unga och äldre till utbildning, både anställda och arbetslösa. Ambitionen att minska den sociala snedrekryteringen till högre utbildning står fast. Viktigt för studiestödets utformning är också hur vuxenutbildningen skall gestaltas i framtiden i förhållande till kompetensutvecklingen inom arbetslivet och i förhållande till arbetsmarknadsutbildningen.

Studiestödsreformen är således en angelägen reform, och arbetet med en proposition pågår i Regeringskansliet. Naturligtvis måste alla reformer vägas mot vad det statsfinansiella läget medger. De förslag som läggs fram måste vara så väl genomarbetade att systemet blir statsfinansiellt stabilt under lång tid och får sådana effekter på rekryteringen till utbildning som är önskvärda.

Jag avser att föreslå att regeringen skall lägga fram en proposition om ett nytt studiestödssystem under mandatperioden, och planen är att propositionen skall lämnas redan under år 1999. Ett genomförande den 1 januari 2000 är dock inte möjligt. Centrala studiestödsnämnden måste ges tillräckligt med tid för att lägga om och implementera systemet, och hänsyn måste också tas till millennieproblematiken.

Anf. 45 PER BILL (m):

Fru talman! Det var nog många i riksdagen, och kanske framför allt i utbildningsutskottet, som blev lite ledsna och besvikna när de tittade i propositionsförteckningen på utbildningsområdet. Det var en ganska tunn läsning, och tyvärr fanns det inte någon proposition om ett nytt studiemedelssystem. Jag tolkar ändå utbildningsministerns svar här som att en sådan kanske kan smygas in lite senare i propositionsförteckningen.

Jag tycker att detta är mycket viktigt ur många synvinklar. Jag tror att utbildningsministern kan hålla med mig om att en av synvinklarna är att vi i dag tyvärr ser mer och mer social snedrekrytering. Jag är helt övertygad om att vi måste leta i precis hela vår befolkning för att plocka fram alla som är duktiga och har talanger på olika områden.

Enligt Högskoleverket var den relativa chansen att påbörja högskoleutbildning vid 21 års ålder i årskullen födda 1976 sju gånger högre för ungdomar från högre tjänstemannahem än från arbetarhem.

I *Ljusnande framtid! Skola, social mobilitet och kulturell identitet* skriver Jonas Frykman att den sociala snedrekryteringen till högre utbildning har ökat sedan 1960-talet. Allt färre studenter från arbetarhem uppnår en fil. kand.-examen. Andelen studenter från s.k. arbetarhem som tagit fil. kand.-examen eller motsvarande har sjunkit från ca 10 % i slutet av 60-talet till ca 3 % för närvarande. Detta oroar mig.

I sitt svar konstaterar utbildningsministern flera saker som är viktiga, bl.a. att det finns stora problem, att den stora skuldsättningen är oroande och att det också finns problem på andra områden.

Jag tror att det också saknas en diskussion om vad det livslånga lärandet ställer för krav på ett framtida system för studiefinansiering. Jag håller med om att det måste vara ett stabilt system och att det skall vara klokt och väl genomarbetat. Jag tror att det är mycket viktigt att försöka få bredast möjliga majoritet i riksdagen i den här frågan.

Min fråga är: Vilka är de viktigaste delarna i det arbete som nu pågår?

Vi moderater tycker t.ex. att man måste fästa stor vikt vid överblickbarheten. Studieskulden skall faktiskt vara avbetalningsbara. Man skall inte kunna göra som många av mina kompisar, som resonerar så att det egentligen inte gör någon skillnad om de har 280 000 kr eller 330 000 kr i studieskulder. De kommer ändå inte att hinna betala av dem. Det är inte ett bra system.

Sedan kräver jag och mitt parti att man skall ta bort fribeloppet. Det är faktiskt viktigt, framför allt om vi pratar om ett livslångt lärande, att man kan kombinera arbete och studier och varva arbete och studier. Då skall man inte ha ett system eller delar av ett system som motverkar detta. Vidare vill vi ha avdragsgill ränta, och vi vill att banker skall kunna ta över administrationen från CSN för dem som så önskar.

Detta är några av våra förslag. Jag väntar med spänning på några från utbildningsministern.

Anf. 46 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Till att börja med vill jag säga att jag tycker att det är roligt och positivt att vi i alla fall är tre stycken här i dag som ser det som ett otroligt viktigt inslag i politiken att slå fast alla människors lika möjligheter.

I det interpellationssvar som utbildningsminister Thomas Östros ger kan vi se att han lägger fast att ett nytt studiemedelssystem skall vara hållbart och förutsägbart. Han säger också att det skall minska den sociala snedrekryteringen. Per Bill var inne på att den sociala snedrekryteringen har legat fast i stort sett sedan 60-talet. Det har t.o.m. blivit värre på vissa håll. Någoting drastiskt måste göras åt det, utbildningsministern.

Vi vet i dag att många yngre, och även äldre, som funderar på att börja studera på högskolor och universitet väljer att inte göra det eftersom man är rädd för att dra på sig de livslånga skulder som vi kommer att få. Den här akademikerskatten på bruttoinkomster följer dig i stor sett hela livet, och den kan inte betalas tillbaka. Skuldsättningen bidrar till den sociala snedrekryteringen och måste förändras.

Som säkert både Per Bill och utbildningsministern vet har Centerpartiet lagt fram ett förslag om detta. Vi har tre frågor som vi anser skall

ligga till grund för en ny studiemedelsreform. Det handlar om att skuldbördan skall lättas efter studierna. Studiemedelssystemet skall vara enkelt, lättöverskådligt och det skall vara så konstruerat att subventioner i systemet blir tydliga.

Vi säger också att totalbeloppet skall vara indelat i 50 % bidrag och 50 % lån, dvs. ett delat ansvar mellan staten och individen.

Fru talman! Jag vet att jag inte kan rikta mig till Per Bill här, men det vore verkligen intressant om han i en annan debatt kunde kliva ur skåpet och visa vilka förslag och vilken inriktning Moderaterna har när de vill reformera studiemedelssystemet.

Till utbildningsministern skulle jag vilja säga att i höstens betänkande kunde vi läsa att det fanns en erinran om att regeringen aviserade en proposition om det nya studiemedelssystemet, som man då sade skulle träda i kraft år 2000. Vi har också hört Thomas Östros säga tidigare i olika debatter att det löftet troligtvis kommer att hållas. Men efter alla dessa löften och lika många brutna löften kan vi återigen se hur utbildningsministern skjuter problemet framför sig. Han skjuter propositionen framför sig.

Precis som Per Bill, blev jag besviken när jag läste listan över de propositioner som skall avlämnas under det här året. Det går inte längre att skjuta problemet framför sig, Thomas Östros. Det brådskar. Landets studenter kan inte leva på dessa brutna löften. Det krävs konkreta handlingar och konkreta initiativ. När kommer dessa initiativ?

Anf. 47 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Både Per Bill och Sofia Jonsson verkar ha ett ärligt engagemang när det gäller den sociala snedrekryteringen. Det är väldigt bra. Låt oss använda det under den här mandatperioden för att genomföra åtgärder för att motverka den ojämlika rekrytering vi har i dag till högskolorna. Jag ser det som en av de allra viktigaste grundfrågorna vi har i utbildningspolitiken.

I dag har vi en situation som liknar den som rådde på 60-talet. Innan dess hade vi en period med ganska mycket genomströmning och många klassresor i utbildningsväsendet i Sverige. Det hade mycket att göra med den utbyggnad av högskolan som Sverige då gjorde. Väldigt många studiebegåvade ungdomar från arbetarhem fick då chansen att söka sig till högskolor och universitet.

Nu har vi en chans som lite grann påminner om den chans som fanns på 60-talet. Vi bygger ut högskolan väldigt kraftigt. Vi gör det över hela landet. Det blir större chans för ungdomarna framöver att ta sig vidare till en högskoleutbildning.

Samtidigt satsar vi på att ge vuxna människor en chans att få den grundläggande gymnasieutbildningen via kunskapslyftet. Det har gjort att tiotusentals människor som för några år sedan aldrig skulle kunnat drömma om en högskoleutbildning, eftersom de inte hade gymnasiekompetens, i dag faktiskt sitter och bläddrar i kurskataloger och funderar på att gå vidare till en högskoleutbildning. Det är stora saker som händer bland folk när man satsar på utbildning på bredden också när det gäller den högre utbildningen.

Jag tror att dessa frågor är centrala när det gäller den sociala snedrekryteringen, dvs. antal platser. Bygger vi ut eller inte? Vi vet att det finns olika uppfattningar om detta i kammaren.

Vi vet också att t.ex. Moderaterna vill ha ett system som stärker de traditionella lärosätena men dränerar den nya små och medelstora högskolorna. Då mister vi närheten till högskolan. Det finns många som aldrig skulle kunna tänka sig att ta steget och flytta till Lund eller Uppsala, men om det finns i närheten blir inte kulturskillnaden så stor. Man kanske har en kompis som går där. Då är chansen att man går över till högskolan mycket större. Det vill Per Bill sätta stopp för. Där vet jag att Sofia Jonsson har ett äkta engagemang, och vi har gjort den utbyggnaden tillsammans under ett antal år.

Studiefinansieringen är naturligtvis också viktig. Men man skall inte säga att det är den frågan som totalt sett avgör den sociala snedrekryteringen. Om vi tittar över världen ser vi att det finns vitt skilda studiestödssystem men att vi liknar varandra väldigt mycket när det gäller den ojämlika rekryteringen.

Jag tycker att det är angeläget att genomföra en studiemedelsreform, men en sådan reform får inte göras i ett statsfinansiellt läge som bara innebär försämringar för studenterna. Vi skall vara på det klara med att det studiestödssystem vi har i dag antagligen är det mest generösa studiestödssystemet som har skådats i världen. Det är precis så som ni säger i era frågeställningar, nämligen att mycket stora delar av skulderna kommer att skrivas av. Det är ett generöst studiemedelssystem.

Det är ett olyckligt system ur den synpunkten att det är lån, och lån skall betalas under ens livstid. Men ni ser ju problematiken om man genomför en reform som bara handlar om att skärpa upp återbetalningen, där det inte finns statsfinansiellt utrymme för att öka bidragsdelen. Då handlar det bara om att lägga en mycket tung börda på landets studenter, som får betala mycket mer per månad.

Då kan man säga som Sofia Jonsson: Låt oss höja bidragsdelen ända upp till 50 %. Men det kostar 3,8 miljarder kronor. Har Centern satt av 3,8 miljarder kronor för en studiemedelsreform?

Ni vill också ta bort fribeloppet. Det kostar 900 miljoner kronor. Har Centern satt av även de 900 miljonerna för en studiemedelsreform, och vad fick då vika i den budgetdiskussionen i riksdagsgruppen?

Per Bill säger ingenting. Det skall bara genomföras en stor reform. Men som jag minns moderaternas reformplaner så handlade de om marknaden, om affärsbankerna och om att gå ut och ta lån. Det vore en studiemedelsreform, det! Men det ställer inte jag upp på, och det gör inte heller Sofia Jonsson.

Vi skall genomföra en reform. Den måste genomföras med en statsfinansiellt ansvarsfull inställning, och vi räknar med att lägga fram en proposition under 1999.

Anf. 48 PER BILL (m):

Fru talman! Det är bra och trevligt att vi har en debatt om detta i riksdagens kammare.

Jag tycker att Centerens förslag är väl värt att fundera över, även om jag också kanske tycker att kostnaderna i förslaget åtminstone hittills ser lite tunga ut. Men jag vill inte utesluta någonting.

Utbildningsministern säger att det kostar 900 miljoner att ta bort fribeloppet. Det skall vara allt annat lika. Det är ju faktiskt så att det kanske också ändrar sättet som de studerande tar lån på och ändrar deras livssituation. Kanske är det så att vi just är på väg in i ett kunskapssamhälle där en blandning av utbildning, arbete och vidareutbildning är mycket viktig. Då är inte jag så säker på att det som statistiskt ser ut som en kostnad på 900 miljoner verkligen hamnar där. Men vi skall inte ägna mer tid åt det.

Jag tyckte att jag gjorde en ganska lång dragning om några av de utgångspunkter vi moderater vill se. Jag tycker att det är viktigt att vi diskuterar dem här i kammaren. Jag frågade också utbildningsministern vilka utgångspunkter regeringen har när det gäller studiestödet. Vi har ju fått höra vad Centerpartiet tycker, och jag skall upprepa några av moderaternas utgångspunkter.

Vi vill ha överblickbarhet, något som jag tycker ser ut att stämma väl med Centerpartiet. Det skall vara möjligt att avbetala det man lånar under sitt liv. Vi vill ta bort fribeloppet. Vi vill att man skall kunna lägga över administrationen för dem som så önskar på en affärsbank i stället för Centrala studiemedelsnämnden. Det kan också vara Pite sparbank om det är någon som vill ha sina lån där. Och räntorna skall vara avdragsgilla.

Det här är några av våra utgångspunkter i en debatt. Jag hoppas att riksdagen kan vara med och utforma det här i en fri debatt och att det inte skall vara så att förslag enbart tas fram i Rosenbad och sedan får vi tycka till efteråt. Det vore därför väldigt bra om utbildningsministern kunde ta upp några av de utgångspunkter som regeringen har när det gäller regeringens syn på hur man bör bygga upp det nya systemet.

Avslutningsvis, fru talman, instämmer jag i att det är mycket oroande att allt färre gör klassresan. Jag skulle t.o.m. säga att det nästan är värre ändå, därför att det finns en hel del som gör den omvända klassresan. Tyvärr är det så att många av de invandrare som kommer till Sverige, som har haft välbetalda jobb och som är högutbildade får börja om som städare eller annat i Sverige. Här tror jag att vi har någonting som vi måste göra något åt när det gäller studiemedelsystemet och utbildningssystemet. Vi måste ta mycket bättre vara på den kompetens som strömmar in i landet med våra invandrare.

När det gäller antalet platser tror jag säkert att det kan vara bra. Ju fler platser för tillfället, desto bättre, så länge kvaliteten är tillräckligt bra. Vårt system, där vi låter eleverna avgöra vilka universitet som skall få pengar, hade faktiskt gynnat det nya universitetet i Örebro. Men jag tror också att en låg lön och stora skulder är två saker som gör att väldigt många som faktiskt borde göra det inte går in i högre studier.

Anf. 49 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Intressant, Thomas Östros! Utbildningsministern började diskutera det livslånga lärandet och vikten av att så många som möjligt i Sverige kan studera och få en grundkompetens – en treårig gymnasiekompetens i matte, svenska och engelska som vi har diskuterat – liksom möjligheten att få gå i kunskapslyftet som har varit väldigt viktigt för att bredda kompetensen i Sverige.

Den kompetensbreddningen skall fortsätta. Delvis måste vi också öka den för att Sverige inte skall hamna i ett kunskapsunderskott.

Jag tycker, precis som Thomas Östros, och som Centerpartiet länge har deklarerat, att vi skall hitta ett ökat samarbete och nå en ökad insikt om att arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik hör ihop för att vi skall få in fler på arbetsmarknaden och för att vi skall få ha kvar industrierna i Sverige.

Vad gäller Centerpartiets förslag om ett nytt studiemedelssystem vet Thomas Östros mycket väl att Centerpartiet har lagt fram ett finansierat förslag, ett förslag på just 3,8 miljarder kronor, som han nämnde här.

Men återigen snärjer sig utbildningsministern. Han försöker bolla tillbaka problemet och se till att de absolut viktigaste frågorna kommer i andra hand. Han sätter dem åt sidan. Men det är inte vi som politiker, inte Centerpartiet som råkar illa ut. Det är studenternas framtid som står på spel.

Regeringen säger ju att utbildningspolitiken är en av de absolut viktigaste frågorna som vi måste ta tag i i framtiden. Men det kanske är just så att vi skjuter frågorna på framtiden. Är det så, utbildningsministern?

Anf. 50 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Per Bills engagemang tror jag faktiskt är äkta – vi känner ju varandra hyggligt väl sedan tidigare – när det gäller social snedrekrytering. Det är synd bara att de initiativ och metoder han vill använda kommer att leda till en förstärkt social snedrekrytering i Sverige. Jag tror inte alls att ett minskat samhällsligt engagemang, att alltmer av marknadsinslag också i studiemedelssystemet skulle leda till en minskad social snedrekrytering. Det tror jag inte alls.

Vi har i dag ett mycket generöst studiemedelssystem. Men det är utformat på ett sådant sätt att man inte betalar av sin skuld i normalfallet, utan stora delar skrivs av när man går i pension. Det är generöst på det sättet att generositeten ligger väldigt långt fram i tiden. Det är klart att en generositet som ligger längre fram i tiden skulle ha en större rekryterande effekt. Jag tror att det kan finnas en sådan effekt.

Då måste man finna en finansiering av en sådan reform. Vi kan ju inte stapla reformer på varandra utan att vara säkra på att vi klarar av det med de skatteintäkter vi har. Därför är det viktigt med den deklaration som jag gör här, att en studiestödsreform är angelägen, men den måste också ses i ett perspektiv av vilket statsfinansiellt läge vi nu går in i. Vi har starka statsfinanser, men tillväxten mattas av en aning av Asienkrisen och annat, och det får effekter på våra möjligheter att använda offentliga utgifter.

Ett nytt studiestödssystem skall vara enklare än det vi har i dag. Det skall vara ett system som gör att man i normalfallet betalar av sina skulder. Det innebär också att skulden måste vara mindre i utgångsläget när man ger sig ut på arbetsmarknaden. Det skall också vara ett system som gör det möjligt för människor att efter ungdomsåren komma tillbaka och studera.

Nu har vi ju ett mycket generöst system för vuxenstudier när det gäller det särskilda utbildningsbidraget. Det är det utbildningsbidrag vi har under den period då kunskapslyftet fungerar. På längre sikt måste vi se hur vi reformerar studiestödssystemet för att få en permanent lösning på de vuxenstuderandes behov av studiestöd. Svux och svuxa har vi i dag.

Jag tror att det finns möjligheter att göra reformer på området som också fungerar rekryterande på vuxnas engagemang i studier.

En studiestödsreform är alltså angelägen, men den måste tillkomma i ett läge då vi har utrymme att verkligen göra en reform som blir attraktiv för studenterna. I dag har vi ett studiestödssystem som är mycket generöst. Jag skulle inte säga att det är en ödesfråga för landets studenter om den genomförs i år eller nästa år, utan det handlar mer om att få ett studiestödssystem som på lång sikt blir hållbart och trovärdigt. Men generositeten finns redan i dagens studiestödssystem.

Anf. 51 PER BILL (m):

Fru talman! Jag har förstått att studiemedelssystemet fortsatt skall vara generöst. Det kan vi ställa oss bakom. Men övriga utgångspunkter som jag har frågat om två gånger har vi inte fått några svar på. Jag tycker att det vore väldigt bra för den politiska debatten. Vi har hört Centern framföra några av sina utgångspunkter. Jag har presenterat några av Moderaternas utgångspunkter. Och det vore för debatten mycket trevligt om vi även kunde få en del av Socialdemokraternas utgångspunkter.

Låt mig sedan göra det ännu lite krångligare om vi tror på det livslånga lärandet och att man faktiskt inte, som många av våra föräldrar och mor- och farföräldrar gjorde, går i skolan under ett antal år, jobbar 40 år på samma arbetsplats, får en guldklocka och sedan sätter oss i gungstolen – nu för tiden är de väl ute på golfbanan, eftersom allmänhälsan är mycket bättre. Men om vi i stället tror att vi kommer att utbilda oss, ha arbete under en tid, vidareutbildning, nytt arbete under en tid och sedan vidareutbildning, kanske vi också måste fundera över hur detta skall finansieras. Då tror jag t.ex. att resonemangen kring utbildningskonton är en viktig bit i en sådan fundering. Då måste man också fundera över om det går att binda ihop utbildningskontona med det studiemedelssystem som vi diskuterar här och i dag.

Avslutningsvis vill jag ställa en fråga. Om vi nu i dagens tidningar ser att utgiftsramarna är på väg att spricka, innebär det då att vi riskerar att få detta förslag ännu senare?

Anf. 52 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! När det gäller kampen mot social snedrekrytering har regeringen under ett antal år gjort bedömningen att det allra viktigaste är att bygga ut högskolan. Därför är vi mitt inne i en period av mycket snabb utbyggnad över hela landet. Det har gjort att vi har fått starka högskolor i regioner som tidigare saknade det. Det kommer att betyda mycket för kampen mot social snedrekrytering. Detta har Moderaterna konsekvent varit emot. Moderaterna vill ha ett resursfördelningssystem som suger resurser till de traditionella universiteten. Därmed minskar vi möjligheterna att locka grupper som inte söker sig till högskolan.

Moderaterna har tidigare också starkt pläderat för ett studiestödssystem som bygger mer på marknadens principer och mer på privata banklån än på ett generellt studiestödssystem buret av offentliga finanser. I dag har vi inte fått något riktigt besked från Per Bill om vad intresset är framöver. Han pläderar för ett generöst system, men vad det skulle innebära vet jag inte.

Det var tråkigt att Per Bill talade så mycket med Sofia Jonsson när jag angav de principiella utgångspunkterna för studiestödsreformen. Men tack och lov tas allt som sågs i kammaren upp i protokollet, och Per Bill får därmed chansen att läsa det.

En bra utgångspunkt är Studiestödsutredningens resonemang. Att ha ett studiestöd där det är klart från början att de allra flesta kommer att klara av att betala av sina studieskulder under sin livstid är en viktig utgångspunkt. Det innebär att studieskulden inte kan vara av den storlek som i dag. Då får det drakoniska effekter på månadsinbetalningarna.

Det innebär också att vi måste ha ett system som gör det möjligt för vuxenstuderande med kortare perioder i arbetslivet att hantera den situation som uppstår när de kommer ut i arbetslivet med en studieskuld och färre år framför sig med möjlighet att betala tillbaka.

Dessa utgångspunkter tillsammans med skapandet av ett enklare system – i dag har vi flera olika varianter på studiestöd, inte minst inom vuxenutbildningen – ger grunderna för en reform. Reformen är angelägen, men den kostar pengar. Och som med alla andra reformer måste vi göra avvägningar i förhållande till vilka resurser vi har. Sverige skall aldrig mer låna till reformer. Det tror jag att vi kan hålla med om alla tre.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.34 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

15 § Svar på interpellation 1998/99:87 om bristen på naturvetare, tekniker och medicinare

Anf. 53 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Britt-Marie Danestig har frågat mig vad jag avser att göra för att bredda och öka rekryteringsbasen till högre utbildning inom teknik, naturvetenskap och medicin samt vad jag avser att göra för att häva den akuta bristen på läkare, speciellt inom området allmänmedicin.

Av frågan framgår att Britt-Marie Danestig är oroad över att vi i Sverige de närmaste åren kommer att behöva ett stort nytillskott på akademiker, främst tekniker, lärare och läkare, och att antalet elever från gymnasiet som har den särskilda kompetens som behövs för att söka till dessa utbildningar inte räcker till.

Först och främst vill jag framhålla att antalet studerande inom de tekniska och naturvetenskapliga utbildningarna i högskolan har ökat kraftigt de senaste 20 åren. Detta visar Högskoleverkets årsrapport för universitet

och högskolor för 1997. Det året studerade nästan en tredjedel av alla registrerade i högskolan just tekniska eller naturvetenskapliga ämnen, vilket är en ökning sedan tidigare år.

Det stämmer att alltför utbildningar på högskolan kräver särskild behörighet i kurser som huvudsakligen erbjuds på det naturvetenskapliga programmet i gymnasieskolan. Antalet ungdomar som i gymnasiet väljer naturvetenskaplig utbildning har de senaste tre åren ökat något sedan början av 1990-talet och ligger nu på omkring 22 000, vilket motsvarar drygt 19 % av åldersgruppen. Rekryteringsbasen för högskolans naturvetenskapliga och tekniska utbildningar kommer därmed att öka något.

De ungdomar som är tekniskt intresserade har hittills kunnat välja tekniska ämnen bl.a. inom den tekniska grenen på naturvetenskapliga programmet i gymnasiet. Fr.o.m. nästa år kommer det i gymnasieskolan att erbjudas ett nytt nationellt program, teknikprogrammet, som förhoppningsvis ytterligare kommer att stimulera intresset för fortsatta studier inom området.

Men regeringen vidtar också åtgärder för att ytterligare bredda och öka rekryteringen till dessa utbildningar i högskolan.

En sådan åtgärd har varit de särskilda satsningar på det s.k. basåret, som anordnas i högskolan och i komvux och som syftar till att öka rekryteringen till tekniska och naturvetenskapliga utbildningar. Basåret ger den särskilda behörighet som krävs för tekniska och naturvetenskapliga högskoleutbildningar, dvs. matematik, biologi, kemi och fysik som motsvarar gymnasieskolans naturvetenskapliga program. Under 1998 läste drygt 3 100 studenter på basårskurser inom högskolan och 4 000 inom komvux. Mellan 60 % och 70 % av alla som har läst basåret går senare över till någon teknisk eller naturvetenskaplig utbildning på högskolan.

En annan satsning har varit NOT-projektet, som sedan 1993 har bedrivits av Skolverket och Högskoleverket gemensamt. Det projektet hade som syfte att stimulera intresset för teknik och naturvetenskap. Regeringen beslutade i december 1998 att Statens skolverk och Högskoleverket skall fortsätta ett nytt gemensamt NOT-projekt under en femårsperiod.

För att stimulera elevernas intresse för naturvetenskap och teknik är det viktigt att alla lärare har vissa kunskaper i dessa ämnen. Därför kommer regeringen att ta ett initiativ till ett kompetensutvecklingsprogram upp till 20 poäng i naturvetenskap, teknik och miljö för yrkesverksamma lärare. Regeringen beräknar att 75 miljoner kronor skall avsättas för det projektet fram till år 2001.

När det gäller läkarutbildningen är förhållandet annorlunda. Intresset för de studierna är mycket stort och det är många förstahandssökande per plats.

Den brist på läkare som Britt-Marie Danestig är oroad över behandlar både dagens situation, som gäller brist inom vissa specialiteter, och den framtida situationen, när en mycket stor andel av de i dag yrkesverksamma läkarna kommer att gå i pension.

När det gäller den långsiktiga frågan vill jag försäkra Britt-Marie Danestig om att regeringen följer utvecklingen mycket noga. Socialstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att utforma ett centralt planeringsstöd för att underlätta landstingens planering av den framtida tillgången på läkare med olika specialistkompetens. Avsikten är att detta planeringsstöd också

skall ligga till grund för beslut om dimensionering av den grundläggande läkarutbildningen.

Landstingsförbundet har nyligen i rapporten *Vården – en framtidsbransch* bedömt att det framtida behovet av läkare kan komma att öka om landstingens ekonomi förbättras.

Även Statistiska centralbyrån har bedömt det framtida behovet av läkare och kommer inom kort att presentera sina beräkningar i en rapport. SCB kommer till samma slutsats som Landstingsförbundet.

Regeringen kommer under våren att noga följa utvecklingen och de beräkningar som har gjorts av de olika myndigheterna och Landstingsförbundet. Jag räknar med att i samband med budgetarbetet i höst återkomma till riksdagen med en redovisning av situationen och eventuellt lägga förslag.

När det gäller frågan om den akuta brist på läkare som Britt-Marie Danestig avser så rör denna fråga specialistutbildade läkare. Jag vill här hänvisa till det svar som min kollega Lars Engqvist alldeles strax kommer att presentera på en interpellation av Kerstin Heinemann om bristen på allmänläkare.

Anf. 54 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation. Det är angeläget att vi för ett samtal om de här frågorna. Det stämmer, som utbildningsministern säger i svaret, att jag är oroad över den tilltagande bristen på läkare. Det råder nu en brist på över 1 000 läkare. Enligt beräkningar som har gjorts vet vi att det för att bara kompensera pensionsavgångarna fordras att man utökar grundutbildningen för läkare med ca 1 000 utbildningsplatser åren 2005–2010. Dessutom har läkare under senare år, av olika skäl, haft en tendens att söka sig till Norge.

Som utbildningspolitiker är jag också oroad över den framtida lärarbristen, speciellt inom ämnena naturvetenskap, matematik och teknik. Om vi inte får bra lärarkrafter i skolan utan kanske måste använda oss av dem som inte har fullödiga kunskaper och som kanske inte heller har pedagogisk kunskap, blir det en ond cirkel, något som knappast kommer att stimulera fler elever att läsa de här ämnena.

Till en del gör jag samma bedömning som Industriförbundet har gjort, nämligen att vi behöver ett stort nytillskott av akademiker och väldigt många tekniker och naturvetare. Industriförbundet talar om ett behov av 80 000 sådana under de närmaste åren. Jag gör också bedömningen att det mänskliga kapitalet i form av kunskap och kompetens blir allt viktigare i vårt land.

I min interpellation försöker jag, och detta kommer jag att uppehålla mig vid, peka på hur bräcklig rekryteringsbasen är för de högskoleutbildningar som kräver naturvetenskapsprogrammet eller motsvarande kompetens. Jag skall försöka belysa den här oron med några sifferuppgifter som kan säga något om hur jag har tänkt kring de här frågorna.

Höstterminen 1998 fanns det, som jag har räknat, omkring 18 500 utbildningsplatser på högskolan som kräver naturvetenskapliga programmet eller motsvarande. Såvitt jag förstår är regeringens ambition ytterligare en ökning. Den ambitionen har också jag och mitt parti. Rekryte-

ringsbasen för de här utbildningarna är NV-programmet på gymnasieskolan samt basåret på komvux och högskolan. Där är vi överens.

Av NV-programmets ca 20 000 elever – lite grann kan det variera, beroende på hur stora årskullarna är; jag har tittat tillbaka och då börjat vid år 1992 och gått framåt så långt jag kunnat få sifferuppgifter – är det ungefär 15 000 elever som fullföljer utbildningen med godkända betyg.

Enligt Skolverkets prognoser är 80 % av dem intresserade av att läsa vidare inom naturvetenskap, teknik och teknikområdet. Därmed är vi nere på omkring 12 000 personer. Därtill kommer basårseleverna. Jag har försökt att titta på basåret vad gäller komvux men det är väldigt svårt att bestämma hur många basårselever som finns i komvux. Det finns egentligen ingen statistik som särskiljer de eleverna från andra elever.

Enligt NOT-projektets senaste uppföljning fanns det 4 800 elever inom basåret läsåret 1997/98. Men då har man också räknat in dem som finns inom kunskapslyftet. Det är ju lite speciellt, för en kortare period. Med de eleverna är det en ökning på 45 % jämfört med föregående läsår.

Jag skall bara avsluta med att säga att det är många studieavbrott. Man kan i bästa fall räkna med att 3 000 elever kommer att gå ut och att 60–70 % av dem läser vidare. Även om vi lägger till högskolans basårsutbildning kommer vi inte upp till 18 500, utan det blir en diskrepans på mellan 2 000 och 3 000 utbildningsplatser. Det oroar mig.

Anf. 55 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag vill knyta an till frågan om långsiktig försörjning med läkare och se den lite grann ur ett Norrlandsperspektiv. Detta inte minst med tanke på det Britt-Marie Danestig säger om den något bräckliga rekryteringsbasen.

Vi är säkert helt överens om att tillgången på utbildad personal är en förutsättning för att kunna erbjuda befolkningen en god hälso- och sjukvård på lika villkor. Situationen beträffande läkare har under senare år egentligen förbättrats. Det finns såvitt jag förstår i vissa storstadsområden t.o.m. ett visst överskott. Samtidigt saknas fortfarande t.ex. ca 200 specialistkompetenta läkare inom fyra av de nordligaste länen, som utgör norra sjukvårdsregionen. I norra sjukvårdsregionen bor knappt en miljon människor.

Med tanke på de skillnader som finns mellan pensionsavgångar och examination av läkare är jag personligen oroad över hur en god vård skall kunna upprätthållas långsiktigt, speciellt i den norra sjukvårdsregionen. Vi vet att en ny läkarbrist i landet kommer att drabba Norrland och glesbygdslänen först och värst.

Samtidigt vet vi att de läkare som utbildas i Norrland, i Umeå, i stor utsträckning stannar kvar och tjänstgör i Norrland efter en avlagd examen. Men vi vet också att ett icke föraktligt antal av de läkare som utbildas i Norrland väljer att tjänstgöra på annan ort. Erfarenheten visar att norra sjukvårdsregionen måste vara minst självförsörjande på läkarkompetens, eftersom det är fler med läkarkompetens som lämnar regionen än som flyttar in.

Min fråga och min undran till utbildningsministern blir: Avser regeringen på något som helst sätt att vidta några åtgärder för att säkerställa en nivå på läkarutbildningen i Umeå som i sig skapar förutsättningar för en god läkarförsörjning i den norra sjukvårdsregionen?

Anf. 56 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Både Britt-Marie Danestig och Lennart Gustavsson tar upp ett problem som är faktiskt och reellt. Det är ett bräckligt rekryteringsunderlag.

I dag befinner vi oss i en situation där vi kan säga att det finns en begåvningsreserv av ungdomskullar som inte i så hög utsträckning gick vidare till högskolan. De gjorde det valet, kanske under 80-talet, när arbetsmarknaden var sådan att det fanns många attraktiva jobb att få utan att gå vidare till högre utbildning. Den generationen, född på 60-talet, gick i lägre utsträckning än tidigare generationer vidare till högskolan. Där finns i dag en rekryteringsreserv som jag tror i stor utsträckning kommer till högskolorna nu.

Men på längre sikt måste naturligtvis försörjningen av naturvetenskapliga och tekniska utbildningar med möjliga studenter komma direkt från gymnasieskolan eller via basår och liknande för dem som kompletterar i ett senare skede. Då blir rekryteringsunderlaget bräckligt, eftersom det bland våra ungdomar i dag inte finns det intresse för att läsa naturvetenskap och teknik som vi av arbetsmarknadsskäl skulle önska. Det är inget lätt problem att lösa. Det är många som har jobbat med det länge.

Men det finns en del anslag som vi nu använder och som jag tror är viktiga. NOT-projektet är ett sådant. Att ge en andra chans lite senare i livet är ytterligare ett sådant. Man kan se till att dessa ämnen i grundskolan utformas på ett sådant sätt att de väcker intresse och lust hos barnen. Vi vet ju att barn från början är mycket intresserade av ämnesområden som ligger åt det här hållet.

När Britt-Marie Danestig beskriver verkligheten har jag egentligen inga invändningar. Och vi har ett gemensamt arbete i att fortsätta ta fram konkreta förslag för att stimulera det här intresset, därför att det av arbetsmarknadsskäl vore önskvärt att en större andel av våra ungdomar sökte sig åt det här hållet.

På läkarsidan har det naturligtvis också förts en debatt under *många* år om det utbildas för många eller för få läkare. Här finns hela spektrumet av åsikter, också bland personer som är väl insatta i problematiken.

Det är inte så att vi har få läkare per person i Sverige, men det är riktigt som Lennart Gustavsson beskriver det att det uppstår regionala problem, tidvis ganska långvariga regionala problem med läkarförsörjningen. Det är viktigt att vi tar hänsyn till det när vi dimensionerar utbildningen. Det medger jag. Där ger jag Lennart Gustavsson rätt.

Jag är inte i dag beredd att beskriva hur eventuella förändringar skall se ut. Jag tycker att man skall ta in den information som nu kommer från olika håll. Men man skall också bedöma den på ett självständigt sätt i Regeringskansliet. Ibland har naturligtvis informationsgivarna andra intressen än att beskriva bara den konkreta utvecklingen. Man har också intressen i själva arbetsmarknaden. Jag räknar med att kunna återkomma till riksdagen med förslag när det gäller läkarutbildningen och dimensioneringen och då givetvis också uppehålla mig kring diskussionerna om regionala brister och sådant.

Anf. 57 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Utbildningsministern har i sitt svar tagit upp några åtgärder för att förbättra situationen, bredda och öka rekryteringsbasen som

Prot. 1998/99:45

26 januari

Svar på

interpellationer

jag tycker är alldeles utmärkta. Bl.a. förväntar jag mig att det nya nationella teknikprogrammet kommer att vara bra som motvikt mot den sociala snedrekryteringen till högskolan. Jag tror att det har en möjlighet att attrahera fler pojkar från arbetarhem än kanske det naturvetenskapliga programmet.

Jag tycker naturligtvis också att NOT-projektet – jag brukar följa deras utveckling – har varit väldigt bra. Men vi har haft många bra projekt under många år, och vi har satsat rätt mycket pengar på det här. Även på SÖ:s tid fanns väldigt många bra projekt, men de har haft marginell betydelse för hur många det har varit som har valt det naturvetenskapliga programmet och teknik på gymnasiet. Den främsta skillnaden består i att det nu är fler flickor som väljer att läsa de här ämnena, vilket i sig är mycket glädjande.

Jag tycker också att det är väldigt bra att utbildningsministern tar upp kompetensutvecklingsprogram och att man anger upp till 20 poäng i naturvetenskap, teknik och miljö för lärare som är yrkesverksamma. Bristen i de fortbildningsinsatser som tidigare har gjorts tror jag har varit att de har varit för korta. De har inte gett den djupa förståelse och förankring man behöver.

Det är i sig ett problem att väldigt många lärare, särskilt de som jobbar med de lägre årskullarna, inte har den här kompetensen. De har fått kortare kurser, och det blir gärna så att man använder sig av alltför mycket reproducerande material, som förmodligen gör undervisningen både tråkig och ibland också ogripbar. Eleverna lär sig strategier för att gissa för att komma fram till lösningar, men lär sig inte problemlösningar som sådana.

Jag tror också, om jag får ge utbildningsministern några tips för framtiden, att man skulle se över när eleverna läser de här ämnena. Då tänker jag bl.a. på ämnet fysik. Jag tror att eleverna ibland inte har tillräcklig mognad för att kunna tänka abstrakt. Det är ungefär som Piaget beskriver en ung människas mognadsgrad. Det finns undersökningar som visar att på fysiktimmarna i årskurs 8 är det 50 % av eleverna som egentligen inte förstår någonting därför att de inte har kommit till den nivån ännu. Hur de sedan kommer att uppleva dessa ämnen och det här ämnesområdet är självklart. Men jag tror att det är sådana ungdomar som mycket väl kan klara de här studierna och visa sig tillhöra begåvningsreserven, men inte just vid det tillfället.

Jag tror också att man måste förändra lärarutbildningen. Nu krävs 20 poäng, och de studierna bedriver man tillsammans med andra, som kanske skall forska i ämnet. Men det är alldeles för smal kunskap. Man måste ha en bredare, orienterande kunskap för att kunna stimulera eleverna och få dem att bli nyfikna och tycka att det här är spännande.

Matematiken är den svåra delen i den tekniska utbildningen. Man klarar inte analysen och tvingas avbryta sina studier. Det finns dock en väldigt dålig överensstämmelse mellan högskolans och gymnasieskolans matematik. Det praktiska konkreta problemlösande som slagit igenom i gymnasieskolan har inte slagit igenom på samma sätt i högskolan, utan där ser man fortfarande matematiken i hög grad som en vetenskap med en skönhet i sig.

Man måste börja tala med varandra, så att man får en bättre överensstämmelse. Under tiden får vi säkert räkna med många "tappade sugar", dvs. många som kommer att avsluta sina studier i förtid.

Behovet av rejäla fortbildningsinsatser har jag redan tagit upp. Kanske skulle man också kunna tänka sig att göra basåret till ett särskilt uppdrag för högskolorna. Jag vet av egen erfarenhet att det inte alltid är så stor entusiasm och intresse för just basårutbildningen. Kanske kan vi också fundera på om våra partier kunde genomföra någon variant på NT-svux för att stimulera intresset för de aktuella ämnesområdena.

Anf. 58 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag skall försöka fatta mig kort. Jag delar utbildningsministerns åsikt att det här inte är någon lätt fråga och att vi har ett gemensamt ansvar för att lösa den. Det är intressant att här kunna föra en diskussion om detta.

Jag skulle vilja ha litet mer upplysningar. Om jag är riktigt underrättad har regeringen sagt upp avtalet om samarbete om läkarutbildning, forskning m.m., det s.k. ALF-avtalet, som reglerar ersättningen till de sex landsting och kommuner som har upplåtit sina sjukhus och vårdcentraler för utbildning och forskning.

Det är ingen hemlighet att flera ansett att det finns en stor orättvisa i det system som nu gäller. T.ex. är ersättningen för en läkarstuderande i Göteborg mer än dubbelt så stor som ersättningen till en studerande i Umeå i samma typ av läkarutbildning med samma mål och inriktning.

Jag vill mot den bakgrunden gärna veta på vilket sätt regeringen kommer att agera för att i samverkan med andra komma överens om ett nytt sätt att fördela ersättningarna till läkarutbildningarna.

Anf. 59 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag håller med om mycket av det som Britt-Marie Danestig säger. Det här är ett område där vi måste vara beredda att pröva nya metoder och vara lite kreativa. Det är också ett område där olika typer av projekt har avlöst varandra. De är betydelsefulla, men i grund och botten handlar det självfallet om vilka känslor barn och ungdomar får när de stöter på naturvetenskap och teknik i skolan, om vilken uppfattning de har om innebörden av dessa ämnen när de kommer upp i högskolan och, inte minst, om vilken typ av jobb dessa ämnen leder till på arbetsmarknaden.

Detta innebär att många har ett gemensamt ansvar i detta sammanhang. Näringslivet måste bli mycket bättre på att beskriva de yrken som väntar – yrken som jag upplever som mycket spännande. De innebär internationella kontakter, fritt arbete och en stimulerande utveckling. Jag tror att man i dag inte är särskilt bra på att förmedla detta till barn och ungdomar.

Jag tror också att det behövs en hel del förnyelse i utbildningarna. Regeringen har gett ett treårigt uppdrag till Linköpings universitet att i samarbete med andra universitet och högskolor förnya utbildningen av högskoleingenjörer och civilingenjörer. Man skall bl.a. ta in genusperspektiv i utbildningen för att kunna rekrytera och även behålla unga kvinnor i utbildningen. Det finns bland dem fortfarande en mängd begä-

vade studenter som, om de får rätt stimulans, mycket väl skulle kunna söka sig till det här området.

Man har också i uppdrag att förnya pedagogiken, t.ex. genom mer av problembaserat lärande, som också det kan locka nya grupper till civilingenjörsutbildningarna.

Man skall också pröva en gemensam ingång för högskole- och civilingenjörer och för lärare i naturvetenskap, matematik och teknik för att öka möjligheterna för dem som har lockats till området naturvetenskap och teknik att ta vägen till läraryrket. Detta konkreta uppdrag som man nu arbetar med i Linköping är ett sätt att förnya uppifrån för att till syvende och sist visa för barn och ungdomar att det här är ett spännande område.

Vi vet också att högskolorna har tagit ett ansvar genom att själva hålla kontakt med gymnasieskolorna och att försöka stimulera inte minst unga flickor att välja teknik och naturvetenskapliga intressen. Jag tror dock att det kan göras mycket mer.

Vi har ibland resonerat så att det mesta av social och könsmässig snedrekrytering och av valen av olika ämnesområden avgörs så tidigt att ingenting kan göras senare. Jag tror att högskolorna själva kan spela en väldigt stor roll genom att vara väldigt aktiva i sina regioner. I dag är intresset riktat mot högskolorna från flera håll i samhället. Det intresset är så stort att man har en påverkansmöjlighet som historiskt sett är unik. Man kan faktiskt betyda någonting både när det gäller att rekrytera mer jämlikt och när det gäller att stimulera till intresse för de här ämnesområdena.

Lennart Gustavsson tar upp avtalet om läkarutbildning och forskning, som regeringen sade upp före årsskiftet, och diskussionen om det är naturligtvis viktig. Uppsägningen innebär ingenting på kort sikt – det har en femårig uppsägningstid – men uppsägningen är motiverad av att avtalet från flera utgångspunkter behöver moderniseras. Vår bedömning var att vi för att få i gång den moderniseringen bör säga upp avtalet.

Vi har för de övriga högskolorna fått ett nytt resurstilldelningssystem, som behöver få inverkan också på detta resursfördelningssystem. Också den regionala fördelningen av de resurserna behöver ses över. Vi räknar med att föra en konstruktiv diskussion med den andra parten om detta och med att ha ett nytt avtal klart i god tid innan det här avtalet går ut.

Anf. 60 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag delar utbildningsministerns synpunkter. Jag tror att människan alltid är utvecklingsbar. Det är aldrig för sent. Jag tror också att ointresset för naturvetenskap, matematik och teknik i mångt och mycket är en attitydfråga. Det har framställts som om de här jobben och verksamheterna är väldigt tråkiga och gråa, medan det i stället många gånger är fråga om ett skapande arbete. Naturvetenskap är spännande, lustfyllt och stimulerande för nyfikenheten.

Jag har personligen följt projekten i Linköping och tycker att de är väldigt spännande. Jag tror att man kan dra viktiga erfarenheter av dem. Jag var i fredags på besök på Nyströmska skolan, en gymnasieskola i Söderköping. Där kommer man att hos utbildningsministern och departementet begära att få ett riksintag. Man försöker kombinera det estetiska utbildningsprogrammet med det naturvetenskapliga. Det finns många

beröringspunkter exempelvis mellan musikintresse, bildskapande och matematik. Det innebär att man inte behöver välja bort ett naturvetenskapligt ämne därför att man har ett starkt intresse för musik, bild eller någonting annat. Begåvningsprofilerna ligger här ofta väldigt nära varandra. Där finns säkert också mycket att göra.

Läkarutbildningen är lång, och problemet är ganska akut. Det är bråttom, och vi väntar med spänning på de initiativ som utbildningsministern tar i de här frågorna till hösten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

16 § Svar på interpellation 1998/99:52 om försäljning av landstingsägda sjukhus och alternativa driftsformer inom sjukvården

Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Lars Elinderson har frågat mig om jag avser att verka för att förhindra den planerade försäljningen av sjukhus i Stockholms läns landsting och i region Skåne. Vidare undrar Lars Elinderson om jag ämnar vidta åtgärder för att sjukvårdshuvudmännen skall säga upp eller avbryta befintliga entreprenadavtal inom sjukvården.

För att gå direkt in på Lars Elindersons frågor tänker jag börja med att erinra om att vårt sjukvårdssystem är uppbyggt enligt principen att det är sjukvårdshuvudmännen som, utifrån de grundläggande bestämmelserna i hälso- och sjukvårdslagen, ansvarar för att medborgarna erbjuds hälso- och sjukvård och för finansieringen av vården. Detta innebär givetvis inte att all sjukvård måste produceras i egen regi. Enligt hälso- och sjukvårdslagen står det sjukvårdshuvudmännen fritt att sluta avtal med någon annan om att utföra de uppgifter som man ansvarar för enligt lagen, dock inte uppgifter som innefattar myndighetsutövning. Med andra ord är det sjukvårdshuvudmännen som beslutar i de fall som Lars Elinderson tar upp. Regeringen varken kan eller bör därför gå in och styra organiseringen av hälso- och sjukvården.

Jag vill dock passa på att klargöra min grundsyn på hälso- och sjukvården och mina åsikter kring alternativa driftsformer inom sjukvården. För mig är det av stor vikt att bevara grunderna i vårt sjukvårdssystem, dvs. att vi har en demokratiskt styrd vård som är solidariskt finansierad och som ges efter behov. Därmed inte sagt att jag inte välkomnar alternativ till den traditionella driften i offentlig regi. Konkurrens inom produktionen av hälso- och sjukvård bidrar till att öka kostnadsmedvetandet. Även för patienterna har de alternativa driftsformerna medfört positiva effekter, bl.a. en ökad tillgänglighet till vården och ett bättre bemötande.

Jag tror således att dagens system med en solidariskt finansierad och fördelad verksamhet går att kombinera med en mångfald när det gäller produktion av vård. Men man skall vara medveten om att en ökad upphandling av privat vård också ställer stora krav på landstingens beställar-kompetens, för att säkerställa att den upphandlade vården svarar mot befolkningens värderingar och behov.

Den debatt som under den senaste tiden blossat upp om en ökad privatisering av sjukvården inom bl.a. Stockholms läns landsting inrymmer emellertid ytterligare en dimension, dvs. privatisering av produktions-

medlen. Här har jag som bekant haft vissa invändningar. För att garantera mångfald och alternativ inom vården är det enligt min mening av stor vikt att landstingen behåller de ändamålsenliga byggnaderna, t.ex. sjukhusen, och att olika vårdgivare i stället får konkurrera om driften av verksamheten. Om exempelvis sjukhusen säljs ut innebär det att landstingens handlingsutrymme i ett längre perspektiv begränsas. Det kan också leda till att produktionen koncentreras till en eller ett fåtal privata vårdgivare, vilket inte heller är önskvärt ur konkurrens- och effektivitetssynpunkt.

Anf. 62 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Det är nästan två månader sedan jag väckte interpellationen. Av olika skäl har vi inte lyckats hitta en tid att diskutera frågan förrän i dag. Sedan jag väckte interpellationen har jag i massmedierna läst en del förtydliganden av de första uttalandena som gjordes av statsrådet i den här frågan. Jag är därför inte speciellt överraskad över det svar jag har fått i sakfrågan. Jag skall därför inte beröra den frågan ytterligare i diskussionen.

Däremot är jag något förvånad över socialministerns motivering till att ha en sådan principiell uppfattning i frågan om försäljning av vissa sjukhus. Svensk sjukvård präglas bl.a. av bristen på mångfald, alternativ och konkurrens. Drygt 90 % av sjukvården – jag tror att det är 93 % – bedrivs i offentliga regionala monopol av landsting och kommuner. I sitt svar på min interpellation säger socialministern bl.a. att mångfalden och alternativ inom vården garanteras om landstingen äger sjukhusen. Dessutom är han oroad över att produktionen av vård skulle koncentreras till en eller ett fåtal privata vårdgivare, vilket inte är önskvärt ur konkurrens- och effektivitetssynpunkt. Dessa uttalanden görs i ett läge där 93 % av sjukvården bedrivs inom ramen för monopol.

Jag håller med socialministern så långt att det är driften, verksamheten, sjukvården som sådan, som är det viktiga i sammanhanget. Det är just en strävan att öka mångfalden inom vården som är syftet med förslagen att sälja sjukhusen och teckna entreprenadavtal med andra vårdgivare. Det förefaller mig naturligt att om man vill bryta monopolen inom sjukvården och öka mångfalden och konkurrensen, att de vårdgivare som landstingen tecknar avtal med själva får möjlighet att äga de lokaler de bedriver sin verksamhet i – åtminstone skall de få påverka ägandet. Det väsentliga är ju att vården kan bedrivas på samma ekonomiska och andra villkor som landstingets egen verksamhet.

Socialministern säger i sitt svar, överraskande för mig, att det inte är entreprenaddrift av sjukhus utan privatisering av produktionsmedlen som han har invändningar mot. Kan jag tolka detta så, att Lars Engqvist är positiv till att landstingen överlåter driften av sjukhus till externa vårdgivare för att därigenom öka mångfalden inom vården, bara man inte gör sig av med fastigheterna? Förlåt mig, men jag tror inte på det budskapet. Det gäller i varje fall inte socialministerns partikolleger i landsting och kommuner. Jag skulle gärna vilja ha ett förtydligande på den punkten.

Anf. 63 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tror att Lars Elinderson förstår mina invändningar. Ytterst handlar det om principen om vem som skall styra och vilka medel

som måste stå till de styrandes förfogande. Om man bestämmer sig för att sjukvården skall vara demokratiskt styrd, dvs. ligga inom det politiska fältet, handlar det om att se till att sjukvårdshuvudmännen, i det här fallet landstingen, också har möjlighet att fatta beslut när det gäller prioriteringen i den långsiktiga inriktningen av sjukvården.

Det finns ett problem om man säljer ut väsentliga delar av systemet för sjukvårdsproduktion, dvs. att man säljer ut ett helt sjukhus när det gäller det som är aktuellt i Stockholms län eller för övrigt diskuteras i Skåne.

Om du säljer ut en del av sjukvården som du är beroende av för att sjukvården skall fungera förlorar du din långsiktiga handlingsfrihet. Problemet är inte i det ögonblick du säljer ut det, utan problemet är nästa gång du skall förhandla om avtalet. Vem skall du förhandla med? Vad har du att sätta emot? Vilken möjlighet har du att få tillbaka sjukhuset att överlåta till en annan entreprenör? Det är det jag är orolig för.

När frågan ställdes första gången till mig kommenterade jag den just med denna utgångspunkt. Det kom att uppfattas som att jag skulle vara emot möjligheten att arbeta med privata vårdföretag och att arbeta med anbudsgivning på vårdsidan. Det är jag absolut inte. Jag tror att det är nödvändigt. Men det är viktigt att inse att det finns en gräns för hur långt man kan gå för att behålla handlingsfriheten och det politiska instrument som behövs för den långsiktiga utvecklingen av sjukvården. Det handlar om att undvika att bli av med handlingsfriheten. Då handlar det ytterst om att behålla produktionsapparaten, exempelvis sjukhusen och fastigheterna.

Anf. 64 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Jag tolkar svaret, som var något utförligare än det inledande svaret, som ett ja på min fråga, dvs. att socialministern är positiv till att landstingen överlåter driften av sjukhus till externa vårdgivare, för att därigenom öka mångfalden inom vården – bara man inte gör sig av med sina sjukhus.

Jag har inte samma uppfattning. Men jag ser det som ett steg framåt i diskussionen. Det är numera den socialdemokratiska regeringens uppfattning att landstingen mycket väl kan överlåta driften av sjukhusen till privata vårdgivare. Jag har uppfattningen att steget skulle underlättas om man kunde vara friare att diskutera ägandet av fastigheterna. Det är inte det som är det väsentliga. Sjukvården kan styras med hjälp av avtal med den entreprenör som bedriver sjukvården. Det är det centrala.

Jag har en annan punkt från socialministerns svar som jag gärna vill kommentera. Ett skäl till en viss reservation från socialministerns sida till upphandling av entreprenadsjukvård är att själva upphandlingen i sig kräver en hel del kompetens hos huvudmännen. Socialministern utformade sitt svar så här: "Men man skall vara medveten om att en ökad upphandling av privat vård också ställer stora krav på landstingens beställarkompetens, för att säkerställa att den upphandlade vården svarar mot befolkningens värderingar och behov." Det är detta som är det konkreta problemet för monopolisten som inte behöver upphandla. Landstingen har precis samma bekymmer på att ställa krav utifrån medborgarnas och patienternas värderingar och behov i det monopol vi befinner oss i i dag. Med en mer konkurrensutsatt situation med ökad valfrihet för

patienterna, en ökad mångfald i vården, skulle också den landstingsdrivna verksamheten vara tvingad att anpassa sig mer efter patienternas, befolkningens, värderingar och behov. Detta är det huvudsakliga motivet till att en större andel av sjukvården skall bedrivas i annan regi än den offentliga.

Anf. 65 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vi måste bestämma oss för vad som är målet med sjukvården. Målet kan inte vara organisationen. Målet kan inte heller vara privatiseringen i sig. Målet är att få en väl fungerande sjukvård, som bestäms efter demokratiska principer, som finansieras gemensamt och som står till allas förfogande.

Jag är övertygad om att för att nå detta mål behöver vi mångfald i fråga om såväl ägandeformer som driftsformer. Där vill jag gärna förtydliga och säga att jag menar att det är sjukvårdshuvudmännens uppgift att verka för en mångfald både när det gäller ägarformer och driftsformer.

Men man måste vara medveten om att detta är till för att uppfylla alldeles bestämda mål i sjukvården. Det innebär att man inte kan ange någon sorts andel och säga att så här stor del skall drivas privat och så här stor del skall drivas offentligt för att nå målen. Det vet vi ingenting om. Varje gång man gör upphandlingen måste man vara medveten om vilka krav man ställer och ha en såpass stor kompetens att man också kan välja mellan anbudsgivarna. Det skulle exempelvis vara olyckligt ifall vi får ett anbudsförfarande där man hela tiden bara väljer efter ekonomiska utgångspunkter. Det kan ju faktiskt vara så att ett ekonomiskt attraktivt anbud kan vara sämre än ett ekonomiskt mindre fördelaktigt, helt enkelt därför att man erbjuder en bättre kvalitet.

När vi diskuterar ägandeformer och driftsformer är det alltså viktigt att vi upprätthåller det allmänna målet i sjukvården och att vi inte bestämmer oss för att sträva efter en speciell fördelning mellan privat och offentligt men är öppna för en mångfald av drifts- och ägandeformer.

Lars Elinderson har alltså uppfattat mig rätt. Jag har uppfattningen att vi skall sträva efter en mångfald just för att nå de här målen. Men jag kan inte – och jag anser inte att någon kan det – bestämma mig för att arbeta efter en exakt andel och säga att så och så mycket skall vara privat, därför att då har man förväxlat mål och medel enligt mitt förmenande.

Anf. 66 LARS ELINDERSON (m):

Fru talman! Det här sista inlägget var mycket intressant. Nu kommer också synpunkten in i diskussionen – vilket jag inte har hört tidigare – att man bör eftersträva mångfald när det gäller både drift och ägarformer. I stort sett alla våra sjukhus – 93 % av sjukvården i sin helhet och jag tror att det är 98 % av den sjukhusbundna vården – bedrivs i offentlig regi med offentlig drift. Om man verkligen menar att man vill ha en mångfald av ägarformer kan jag inte från den utgångspunkten förstå att det inte finns utrymme också för att sälja av eller tillåta nybyggnation av privata sjukhus inom ramen för ett gemensamt offentligt finansierat sjukvårdssystem.

Jag tror, fru talman, att det inte går att förhindra en successiv uppluckring av det offentliga monopolet inom sjukvården. Jag tror också att socialministern och jag, efter den här diskussionen, har ett gemensamt

intresse av att öka mångfalden och valfriheten för patienter och personal. Och jag tror att det kommer att ske automatiskt så att det inte omfattar bara dem som har råd att betala själv eller väljer att skuldsätta sig för att kunna köpa sig förbi den offentliga vården. Vi måste ha ett system som innebär att vi successivt låter också alternativ och mångfald prägla den offentligt finansierade och styrda sjukvården.

Prot. 1998/99:45
26 januari

Svar på
interpellationer

Anf. 67 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag vill gå tillbaka till det som föranledde frågan, nämligen diskussionen om S:t Göran, och möjligtvis också diskussionen om två sjukhus i Skåne. Där kom vi att ställas inför frågan: Finns det en risk att man säljer ut en så vital del av sjukvården att man inte längre kan ha någon förhandlingsfrihet? Det är grundfrågan.

Jag anser att man skall vara mycket försiktig med att sälja ut så pass mycket och så vitala delar som man är beroende av i framtiden till privata vårdgivare, helt enkelt därför att man inte får möjlighet att styra när man skall skriva ett nytt avtal. Det tycker jag är den stora utmaningen för de sjukvårdsansvariga i Stockholms län i dag: att se till så att utförsäljningen inte innebär att Stockholms läns landsting förlorar handlingsfriheten när man skall omförhandla avtalet om några år. Det är den frågan jag ville peka på.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1998/99:54 om illegal sprithantering

Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ronny Olander har frågat justitieministern om hon avser att påskynda eller ta initiativ till ändringar i lagstiftningen på de områden som reglerar hanteringen av illegal sprit.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Alkoholutredningen överlämnade den 28 december 1998 till regeringen delbetänkandet *Alkoholpolitikens medel – införsel av och parti-handel med spritdrycker, vin och starköl* (SOU 1998:156). Ett av utredningens förslag är att kriminalisera köp av alkohol utanför de lagliga kanalerna. Förslaget innebär att uppsåtliga förvärv av sprit, spritdrycker, vin och starköl från annan än Systembolaget eller den som har rätt att servera dessa drycker skall medföra straffansvar. Förbudet träffar inte bara förvärv av hembränd sprit utan även förvärv genom s.k. langning av drycker som inköpts på Systembolaget samt olovliga förvärv av teknisk sprit.

Alkoholutredningens förslag har sänts ut på remiss och remisstiden går ut den 31 mars 1999. Avsikten är att frågan sedan skall behandlas i den alkoholpolitiska proposition som jag avser överlämna till riksdagen den 28 maj 1999.

Inom det oberoende alkoholsamarbetet (OAS), som bl.a. Regeringskansliet tagit initiativ till, har svartspritsproblematiken uppmärksammas och en bred och omfattande opinionsinsats emot den illegala alkoholhan-

teringen pågår sedan drygt ett år tillbaka. Avsikten är att opinionsinsatsen skall intensifieras och pågå flera år framöver.

Jag anser att samhället på olika sätt måste vidta åtgärder för att stävja den ökade illegala alkoholhanteringen. En kriminalisering även av köpet av hembränd eller langad sprit skulle på ett effektivt sätt kunna stödja den pågående opinionsinsatsen och polisens och tullens arbete med att bekämpa den ökade tillgången på svartsprit. Jag kan dock inte föregripa remissinstansernas synpunkter och den beredning som pågår inom Regeringskansliet genom att redan nu ta ställning till eventuella lagstiftningsåtgärder i den här frågan.

Anf. 69 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka socialministern för svaret, som jag uppskattar.

Anledningen till att jag ställde denna interpellation var den oro som många med mig kan känna över utvecklingen av handeln och hanteringen av svartsprit i alla dess former, och vidare de olyckor som kan sättas i samband med detta i form av obefintliga kvalitetskontroller vad gäller hembränd sprit och även insmugglad sprit som inte är inhandlad i vanliga affärer utomlands.

Det finns i dagens Sverige en mycket farlig tendens som snabbt utvecklar sig i samhället, nämligen att det är okej att dricka sprit som ej är inhandlad genom Systembolaget eller inköpt via det regelverk som lagstiftningen ger för import och försäljning av vin och sprit samt andra alkoholhaltiga drycker.

Om man kan peka ut en grupp som det finns stora anledningar att värna om, så är det speciellt ungdomar som är i farozonen, men självfallet kan alla få stora hälsoproblem om olyckan är framme då man blir serverad eller dricker s.k. farlig svartsprit utan att känna till vad det egentliga innehållet är och dess kvalitet. Konsekvenserna av ett besök på en pub, en restaurang, ett kafé eller hemma hos någon kan bli förödande om du dricker något som du trodde var okej, men som inte var det. Vem skall ställas till ansvar i sådana situationer, och vilken bevissituation föreligger?

Den allmänna moralen inom detta område är starkt på väg att upplösas, och man kan bli bjuden på hembränd sprit där man kanske minst anar detta. Jag är övertygad om att samhället starkt måste ta avstånd på alla sätt och kraftigt markera och skärpa i lagstiftningen att all hantering av svartsprit inkluderande hembränd sprit samt langning inte är acceptabel i någon form, varken i tillverkningsledet eller i konsumtionsledet. Hanteringen av detta bör åtgärdas snarast.

Fru talman! Jag har nogsamt tagit del av socialministerns svar till mig och har förståelse och respekt för ställningstagandet att invänta den remissbehandling som nu pågår. Jag skrev interpellationen den 24 november förra året, och jag tycker att det är glädjande att det kan komma åtgärder den 28 maj i år med anledning av regeringens alkoholpolitiska proposition som skall föreläggas riksdagen för senare beslut.

Frågor av den art som min interpellation innehåller spänner egentligen över många samhällssektorer och över olika samhällsorgan.

Det är ytterligare en fråga som i förlängningen ligger inom socialministerns område. På TV kan man se ett program där det pågår provsmak-

ning av sprit i plastdunkar. Innehållet skall föreställa hembränd sprit från olika orter och regioner, och de deltagande skall kunna säga varifrån den kommer. Nu skall också tilläggas att det här var en lokalrevy någonstans i landet. Men frågan infinner sig trots allt: Vari ligger det kulturella eller ens det roliga i den här typen av program?

Min fråga är: Finns det anledning att ytterligare skärpa det preventiva alkoholupplysande arbetet i samhället, som i och för sig svaret ger uttryck för, och vilket ansvar har egentligen Sveriges Radio och TV, de övriga TV-kanalerna och massmedierna?

Anf. 70 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! I den beredning som pågår inom Socialdepartementet inför den proposition om alkoholpolitiken som skall presenteras i maj för vi en ganska omfattande diskussion om hur vi skall kunna bryta den sociala och kulturella acceptans kring den olagliga spriten som vi nu kan konstatera. Det tycks ha blivit accepterat i ganska vida kretsar att köpa, distribuera och konsumera sprit som antingen är tillverkad olagligt eller har förts in i landet olagligt.

Det TV-program som Ronny Olander pekar på såg jag också själv var en lokalrevy och hade den egenheten att den inte heller var rolig. Det är ett märkligt exempel på en sorts social och kulturell acceptans av en företeelse som är djupt olycklig.

Jag är glad för att utredningen har presenterat förslag som handlar om kriminalisering också av köpet av illegalt tillverkad eller distribuerad alkohol. Jag tror nämligen att det är nödvändigt att samhället markerar att detta är en brottsling handling och att vi också gör klart för medierna att man bör fundera på vad det är för någonting man tar upp.

Det är inte möjligt för regeringen och inte heller för riksdagen att tala om hur Sveriges Radio eller Sveriges Television skall bedriva sin programverksamhet. Däremot kan vi reflektera över hur vi gör det tydligt från riksdagens och statens sida att vi inte accepterar hantering, försäljning, distribution eller köp av illegalt tillverkad alkohol.

Anf. 71 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag tycker att det är mycket intressanta synpunkter som socialministern ger uttryck för. Det finns all anledning att både stödja och vara med i den fortsatta diskussionen kring de här mycket viktiga ämnena.

Jag drömmer mig inte på något sätt tillbaka till någon förbudstid eller den stränga syn som fanns förr i samhället vad gäller alkoholdebatten. Jag är inte heller någon förbudsivrare på något sätt. Men man kan bli allmänt förbannad när man ser mer och mer av den upplösta spritmoralen – om jag kan uttrycka mig på det viset – där många vuxna utgör en dålig förebild. Den fråga som då naturligt inställer sig är: Hur skall vi kunna begära av barn och ungdomar att de inte skall använda hembränd sprit om många vuxna gör det mer eller mindre öppet? Det finns attitydundersökningar bland barn och ungdomar som ger allvarliga signaler som man, såvitt jag förstår, jobbar vidare på och har gjort sedan en lång tid tillbaka. Det är viktigt att göra markeringar.

Oaktat det inställer sig tre frågor. Vi talar mycket om Europasamarbete och om att vi skall ta konsumentinitiativ, vilket vi har gjort i det

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

europiska samarbetet. Även om det talas om olika kulturer i de 15 medlemsländerna inställer sig frågan inte minst om personliga tragedier i form av alkoholberoende men också om samhällets kostnader. I förlängningen är det kanske frågor som borde initieras och mer kraftfullt diskuteras inom Europeiska unionen.

En annan fråga är att man i många andra sammanhang talar om nollvisionen, t.ex. i trafiken där många människor förolyckas, för att på olika sätt få ett engagemang kring de frågorna. Centralstyrelsen för alkohol- och narkotikaupplysning säger i ett faktablad att 5 000–7 000 svenskar dör varje år på grund av sjukdomar och skador orsakade av alkohol. Vad som också är oroande är att dödligheten ökar speciellt inom de yngre åldersgrupperna. Likadant återges i det faktabladet att en femtedel av alla patienter som tas in på akutsjukvården på något sätt kan kopplas samman med alkoholförtäring. En oroande signal är också att andelen alkoholfall inom den psykiatriska sjukvården är så stor som 40 %. Inte minst gäller det här de relationer som skall finnas oss människor emellan.

Min fråga till socialministern blir: Pågår det något samarbete inom Europeiska unionen utifrån ett konsumentperspektiv eller andra perspektiv som handlar om samhällskostnader? Jag vet faktiskt inte. Är det möjligt att tänka i banor kring en nollvision? Jag kan själv spontant känna att det kan vara svårt, men samtidigt tycker jag att det är viktigt att ställa den frågan.

Anf. 72 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det pågår ett intensivt arbete inom Europa om den långsiktiga alkoholpolitiken. De som har deltagit i detta arbete har glädjande nog den syn som vi kan kalla för den skandinaviska synen på alkoholpolitiken, dvs. att man skall arbeta med att minska totalkonsumtionen för att därmed komma åt det som är de egentliga problemen, nämligen de sociala och medicinska. Detta börjar få acceptans också i övriga Europa, vilket ganska sällan uppmärksammas. Det är rätt glädjande att se hur man i Frankrike alldeles nyligen förde en alkoholpolitisk debatt, vilket bl.a. resulterade i att man förbjöd den tidigare rätten att i centrala Paris dricka alkohol utanför restaurangerna på allmän plats. Det är den sortens restriktion som man tidigare inte trodde skulle införas i Frankrike. Det är på gång en rörelse i Europa.

I övrigt när det gäller diskussionen om det som Ronny Olander kallar för nollvision ber jag att få återkomma när vi presenterar vår alkoholpolitiska proposition, där vi skall presentera den långsiktiga strategin för alkoholpolitiken och vad det är vi skall prioritera, hur vi skall lägga upp en strategi för att komma till rätta med missbruket av alkohol. Det får vi chans att diskutera när vi är färdiga med propositionsarbetet.

Anf. 73 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! En sista fundering inom detta mycket angelägna område – jag tänker på tillgängligheten. Jag hoppas att man i den alkoholpolitiska propositionen kommer med en markering när det gäller det som många gånger i denna kammare och massmediala debatter tagits upp: Skall det vara lördagsöppet eller ej? Skall alkohol kunna köpas i matvaruaffärer? Där har jag absolut snarare en restriktiv än en positiv hållning.

Det finns utredningar om just tillgängligheten. Vi har oftast här i kammaren och massmedierna en debatt kring det som säljs av Systembolaget. Det finns undersökningar som säger att 35–40 % av starkspriten är antingen hembränd eller insmugglad så att vi inte har en kontroll över den på det sätt som vi skulle önska. Vi debatterar den del av sprithandeln som härrör från Systembolaget. På något vis kan man i dag tydligen beställa starksprit via olika kanaler både till bostaden och till arbetsplatsen oaktat tiden på dygnet.

Där finns å ena sidan samhällsaspekten och å andra sidan den aspekt som vi så intensivt diskuterar, kanske också med rätta. Detta är i viss mån också en klassfråga. Det gäller arbetare i förhållande till tjänstemän och ungdomar på yrkesinriktade utbildningar i förhållande till ungdomar på teoretiska utbildningar. De förstnämnda köper kanske mera sprit på olika sätt. Skolan har här ett mycket stort ansvar.

Det är kanske för mycket begärt, men det vore intressant om socialministern var beredd att lyfta lite grann på förlåten och inbjuda till denna diskussion, men icke i dag, eftersom min talartid är slut.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på interpellation 1998/99:65 om bristen på allmänläkare

Anf. 74 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Kerstin Heinemann har frågat mig vad jag avser att vidta för åtgärder för att få fler läkare till primärvården.

Primärvården skall utgöra basen i sjukvårdsorganisationen. Det har riksdagen beslutat. Ett hinder för utvecklingen av primärvården har varit att det finns för få läkare, bl.a. beroende på att många landsting inte har förmått omfördela resurser till denna verksamhet. Jag vill i detta sammanhang dock framhålla att det för att förbättra primärvårdens ställning inte enbart handlar om ekonomiska eller personella tillskott utan även om hur man organiserar verksamheten och använder de resurser som man har.

En av förutsättningarna för primärvårdens roll som basen i sjukvårdsorganisationen är, som nämnts, att det finns och utbildas tillräckligt många allmänläkare. Socialstyrelsen har i sin rapport *Sjukvården i Sverige 1998* konstaterat att läkartillgången i primärvården under tioårsperioden 1986–1996 ökat, och att antalet invånare per distriktsläkare sjunkit från 3 109 till 2 370. Trots detta återstår en bit innan det av riksdagen angivna målet, en allmänläkare per 2 000 invånare på nationell nivå, är uppnått.

Enligt Socialstyrelsens rapport ökade tillgången på specialistkompetenta allmänläkare mellan åren 1991 och 1994 för att därefter vara oförändrad år 1996. En nedgång i antalet utbildningsplatser för allmänläkare har skett och allmänmedicinens andel av utbildningsplatserna för specialistutbildning av läkare sjönk mellan åren 1991 och 1996 från drygt 30 % till 20 %. Detta är självfallet inte tillfredsställande när en utökad satsning på primärvården är önskvärd.

Regeringen har i en proposition om läkarnas vidareutbildning konstaterat att den låga utbildningsvolymen i allmänmedicin på riksnivå inger

Prot. 1998/99:45
26 januari

Svar på
interpellationer

oro och att en vikande tjänsteutveckling för specialiseringstjänstgöring är ett allvarligt problem som kan leda till brist inom vissa specialiteter och regioner. I avsaknad av ett nationellt planeringsstöd är det svårt att er- hålla en säker överblick av situationen.

Mot bakgrund av detta gäller sedan den 1 juli 1998 enligt hälso- och sjukvårdslagen att det i landstingen skall finnas möjligheter till anställ- ning för läkares specialisttjänstgöring i sådan omfattning som tillgodoser det beräknade framtida behovet av specialistkompetenta läkare i klinisk verksamhet.

Regeringen har vidare i propositionen om läkarnas vidareutbildning gjort bedömningen att ett nationellt planeringsstöd behöver inrättas för att göra det möjligt att skapa en bättre överblick och verka för en mer långsiktig planering av läkarförsörjningen inom hälso- och sjukvården. Ett sådant planeringsstöd bör bl.a. innebära bedömning av det framtida behovet av specialistkompetenta läkare, t.ex. allmänläkare. Regeringen har för avsikt att tilldela Socialstyrelsen ansvaret för det nationella plane- ringsstödet som bör kunna införas fr.o.m. den 1 juli 1999. Besluten att anställa läkare för specialiseringstjänstgöring fattas dock liksom tidigare av landstingen.

Landstingsförbundet har i en nyligen presenterad rapport *Vården en framtidsbransch* belyst vårdens framtida personal- och utbildningsbehov. När det gäller läkarna gör man bedömningen att det finns ett ökat rekry- teringsbehov och att antalet platser i utbildningarna behöver utökas. Man konstaterar dock också att andra åtgärder, såsom att arbeta med inflytan- defrågor, kommunikation och ledarskap, är nödvändiga för att kunna behålla anställda läkare och möta de unga läkarnas krav. Här har sjuk- vårdshuvudmännen ett stort ansvar för att göra arbetet inom bl.a. primär- vården attraktivt.

Regeringen har inrättat en kommission som har i uppgift att kartlägga utbildningsbehoven samt föreslå åtgärder för att underlätta rekryteringen av personal till hela vård- och omsorgssektorn. Kommissionen skall bl.a. analysera de villkor som kan tänkas påverka möjligheterna att rekrytera personal. Dessutom skall en långsiktig lösning av dimensioneringsfrågan för högre utbildning inom vård- och omsorgssektorn övervägas.

Kommissionens arbete innefattar också personalförsörjningen inom primärvården. Förutom fem statsråd, varav jag själv är ett, ingår repre- sentanter för sjukvårdshuvudmännen samt berörda fackförbund i kom- missionen. Arbetet skall vara slutfört den 31 juli 1999.

Om kommissionens arbete visar att ytterligare åtgärder bör vidtas är regeringen självfallet beredd att överväga sådana.

Anf. 75 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min in- terpellation. Socialministern tar bl.a. upp att det finns för få läkare inom primärvården därför att landstingen inte har förmått att omfördela resur- serna till denna verksamhet.

Landstingen har inte anammat riksdagens beslut att primärvården skall utgöra basen för svensk sjukvård och att det skall finnas en läkare per 2 000 invånare. Det är allvarligt att man inte har anammat detta, eftersom det även från landstingspolitikerna talas om att primärvården är viktig. Detta borde föranleda en åtgärd, kanske inte från riksdagen men

från socialministern så att man får klart för sig att man måste försöka organisera sjukvården på det sättet.

Jag påpekar i min interpellation att väntetiderna i dag till primärvården ofta är alltför långa. Det kan handla om flera veckor. Det gör ju också att vi nu kan se rapporter om att väldigt många söker sig till sjukhusens akutmottagningar, vilket naturligtvis slår tillbaka på den sjukvård som skall bedrivas på sjukhusen. Det kommer t.o.m. att påverka äldreomsorgen.

Socialministern konstaterar att det inte är tillräckligt många som väljer allmänläkarspecialiteten. Tidigare här hörde vi att det när det gäller utbildningssidan behöver vidtas åtgärder. Det gäller inte bara läkare utan det handlar om all vårdpersonal.

Det är viktigt att man ser över detta långsiktigt. Men jag skulle ändå vilja ställa ett par frågor till socialministern. Det finns en del fakta redan i dag som man skulle kunna ta till vara.

När husläkarlagen infördes var en av de viktigaste tankarna bakom just att åtgärda bristen på läkare inom primärvården vid sidan av att man skulle öka patientens valfrihet och erbjuda patienten en god vård med hög kvalitet. Efter det att husläkarlagen hade införts tillsattes en husläkardelegation som gjorde en utvärdering. Man såg då att det hade skett ett stort tillskott av läkare till primärvården. När rapporten lades fram – i september 1994 – hade man i stort sett full behovstäckning.

Jag tycker att det borde finnas anledning att ta åt sig dessa förslag och konsekvenser. De var faktiskt ganska bra. Det handlade om fri etablering för allmänspecialister, möjlighet för privata läkare att fortsätta att arbeta efter 65 års ålder, möjlighet att överlåta sin praktik till en kollega och konkurrensneutralitet mellan den offentliga och privata vården.

När husläkarlagen avskaffades försvann 25 % av de privata läkarna därför att deras vårdavtal sades upp av landstingen. Jag skulle gärna vilja höra vad socialministern säger om dessa förslag, eftersom de gav resultat när det gällde att öka intresset för att arbeta inom primärvården. De gav också patienterna större möjligheter att välja läkare och att få komma inom rimlig tid till primärvården.

Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Kerstin Heinemanns interpellation rör egentligen en mycket svårare fråga. I riksdagen diskuteras ofta sjukvården med något annorlunda utgångspunkter än de som Kerstin Heinemann och jag nu diskuterar. Ofta blir den politiska uppmärksamheten riktad på operationsköerna och de planerade operationerna och på ständiga frågor till socialministern vad regering och riksdag kan göra för att se till att vi får bort köerna. En av invändningarna mot just diskussionen om att utställa garantier när det gäller operationsköer är denna.

Det finns en risk för att vi uppmärksammar något problem med sjukvården, och vårt stora bekymmer är att hitta en fördelning mellan primärvård och övrig sjukvård. Det är glädjande att Kerstin Heinemann uppmärksammar det problem som jag menar är ett av svensk sjukvårds allvarligaste bekymmer, nämligen att vi inte har kommit rätt när det gäller fördelningen mellan primärvård och övrig sjukvård. Riksdagens uttalade mål om att primärvården skall vara första linjens sjukvård, att

Prot. 1998/99:45
26 januari

Svar på
interpellationer

det är till primärvården vi skall vända oss och att den skall vara tillgänglig, har vi inte lyckats med såsom är sagt.

Dock skall man påpeka att det ändå sker förbättringar. Läkartätheten ökar. Vi har, som jag påpekade i svaret, visserligen en bit kvar till 2 000 invånare per läkare, men vi har kommit ned en bra bit. Vi har också sett i Socialstyrelsens rapport att under perioden 1991–1996, som Socialstyrelsen har undersökt, har andelen besök hos läkare i primärvården ökat, inte dramatiskt men ändå från 39 till 42 %. Primärvården står alltså i dag för en större del av de totala läkarbesöken. Vi är alltså på väg att sakta – alltför sakta, enligt mitt förmenande – få en upprustning av primärvården.

Det viktigaste nu är att tala om för sjukvårdshuvudmännen, för landstingen, att de måste öka ansträngningarna att bygga ut primärvården och se till att primärvården verkligen blir den bas för den svenska sjukvården som är avsikten. Om sjukvårdshuvudmännen själva inte reflekterar över vad det skulle innebära kostnadsmässigt, kan man konstatera att vid alla undersökningar av sjukvårdskostnader visar det sig att besök hos läkare i primärvården är väsentligt mycket billigare för svensk sjukvård. Jag vill bara nämna någon siffra som exempel. Kostnaden per läkarbesök är 750 kr i primärvården, 1 160 kr vid länsdelssjukhusen och 1 550 kr vid regionsjukhusen. Detta rymmer självfallet också olika kvaliteter i vården och olika medicinska insatser, men det viktiga att konstatera är att det är klokt använda resurser att satsa på primärvården.

Mitt svar på Kerstin Heinemanns sista fråga är alltså att jag är optimistisk nog att tro att den väg vi har slagit in på skall kunna bära, om sjukvårdshuvudmännen bestämmer sig för att prioritera primärvården under de närmaste åren, och att vi kan nå det som är sagt härifrån Sveriges riksdag.

Anf. 77 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Jag tror att vi har samma uppfattning när det gäller primärvårdens betydelse. Min oro, som är väldigt stark, för vad som håller på att hända i primärvården har naturligtvis ett klart samband med vårdköerna. Kan vi se till att fler människor söker sig till primärvården, att man känner att man får den hjälp man behöver där, avlastar vi sjukhusvården så att de får syssla med de saker de skall syssla med på den nivån.

Det som är mer oroande är att primärvården får fler och fler uppgifter. Vi har varit överens här i kammaren, liksom i kommuner och landsting, om att äldreården behöver betydligt fler läkarinsatser. Det ställer ännu större krav på primärvården. Från Folkpartiets sida anser vi att om primärvården skall orka med och klara av de här uppgifterna behöver vi gå ännu längre ned när det gäller ansvaret, dvs. att kanske ha 1 500 invånare per läkare, såsom man har t.ex. i Danmark.

Personalen går i dag på knäna. Det gäller inte bara läkare utan också övrig personal inom primärvården. Jag har träffat flera läkare – det är läkare som är mycket entusiastiska över att arbeta inom primärvården – som säger att de inte orkar längre, att om de erbjuds möjlighet till annat jobb, exempelvis inom företagshälsovården, kommer de att lämna primärvården därför att de också vill ha lite frihet någon gång.

Det är säkert väldigt mycket som måste göras för att höja statusen på arbete inom primärvården och för att ge personalen rimliga arbetsförhål-

landen. Trots allt vad som sägs här tycker jag att det finns anledning att titta på de förslag som gav resultat när husläkarlagen infördes, även om de naturligtvis inte är det enda. Det behövs både kortsiktiga och långsiktiga lösningar på primärvårdens problem, som kan bli hela sjukvårdens kris om det inte händer någonting snart.

Prot. 1998/99:45
26 januari

*Svar på
interpellationer*

Anf. 78 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Svensk sjukvård har i förhållande till övriga europeiska länder en märkbar tyngdförskjutning från, om vi uttrycker det så, primärvård till övrig sjukvård. Sverige är ett av de läkartätaste länderna. Det är ganska intressant. Vi är klart ledande vid en nordisk jämförelse. Vi har ungefär 330 invånare per läkare, att jämföra med Danmark som har 350 och Finland som har 360.

Vi är alltså ett land med mycket hög läkartäthet, men vi är i botten om vi talar om allmänläkare i primärvården. Vi har använt vår kompetens och våra resurser till delar av sjukvården som vi förmodligen, av olika skäl, har tyckt varit viktiga att prioritera. Men jag tycker att det är ett politiskt ansvar att styra resurserna till primärvården.

Jag skall gärna öppet säga att jag inte tycker att det finns några enkla lösningar kring detta, och man skall vara öppen för att diskutera många olika modeller. Jag är inte beredd att säga att vi nu skulle kunna ställa upp ett mål om 1 500 invånare per läkare, men vi måste se till att det mål riksdagen har uttalat sig för, nämligen 2 000 invånare per läkare, skall kunna nås.

En diskussion om prioriteringar av sjukvården och framför allt en diskussion om hur man ger primärvården den statusen, den ställningen, det sättet att arbeta så att läkare söker sig till primärvården, och framför allt att läkare som finns där stannar, är viktig. Jag hoppas att man också skall kunna finna ett sätt att samarbeta över de politiska gränserna ute i landstingen, likaväl som här i riksdagen. Det borde egentligen inte vara en stor stridsfråga mellan de politiska partierna, om man bara är överens om att sätta primärvården i centrum.

Anf. 79 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Fru talman! Det vore önskvärt om vi i de olika politiska partierna, både i riksdagen och i landstingen, och även i kommunerna – jag tycker att de också är berörda av primärvården även om de inte har ansvaret – tog tag i frågan. Det är lite av det som ligger bakom min interpellation, dvs. att jag anser att primärvården nu måste upp på dagordningen och att vi måste tala om att vi menar allvar.

Från Folkpartiets sida säger vi då att det kanske bör vara 1 500 invånare per läkare, och det är klart att vi är så realistiska att vi inser att man inte klarar det. Men om primärvården skall ta ansvaret för äldreomsorgen, och för mycket annat, kanske en större del av skolhälsovården än i dag, behöver man när man planerar för utbildning och för att rekrytera långsiktigt söka sig längre ned, ungefär som i Danmark, om primärvården skall orka med sina uppgifter i framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1998/99:47 Om chefsförsörjningen inom polisväsendet

Motioner

med anledning av prop. 1998/99:38 Staten och trossamfunden – begravningsverksamheten, kulturminnena, personalen, avgiftsbetalningen, m.m.

1998/99:K9 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m)

1998/99:K10 av Ingvar Svensson m.fl. (kd)

1998/99:K11 av Mats Einarsson m.fl. (v)

1998/99:K12 av Per Unckel m.fl. (m)

1998/99:K13 av Lennart Fridén och Erik Arthur Egervärn (m, c)

1998/99:K14 av Per Lager m.fl. (mp)

1998/99:K15 av Marianne Andersson och Birgitta Sellén (c)

1998/99:K16 av Ewa Larsson (mp)

1998/99:K17 av Kenth Skårvik m.fl. (fp, m, kd, c)

1998/99:K18 av Helena Bargholtz och Barbro Westerholm (fp)

med anledning av prop. 1998/99:44 Ändringar i lagen (1986:436) om näringsförbud

1998/99:L4 av Stig Rindborg m.fl. (m, kd, fp)

1998/99:L5 av Rolf Åbjörnsson m.fl. (kd, m, fp)

med anledning av skr. 1998/99:33 Beredskapen mot svåra påfrestningar på samhället i fred

1998/99:Fö1 av Anna Lilliehöök (m)

med anledning av förs. 1998/99:RR3 Riksdagens revisorers förslag angående resursförstärkning till skattemyndigheternas kontrollverksamhet

1998/99:Sk17 av Helena Höij m.fl. (kd)

1998/99:Sk18 av Krister Örnfjäder (s)

20 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 22 januari

1998/99:112 av *Margareta Andersson* (c) till finansministern
F-skattsedel

den 25 januari

1998/99:113 av *Viviann Gerdin* (c) till justitieministern
Individens rättssäkerhet

den 26 januari

Prot. 1998/99:45
26 januari

1998/99:114 av *Johnny Gylling* (kd) till näringsministern
Reservkraftsproduktionen i det svenska elsystemet

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 februari.

21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 22 januari

1998/99:277 av *Willy Söderdahl* (v) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Skolor med särskild profil

1998/99:278 av *Lars Hjertén* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Diskriminering

den 25 januari

1998/99:279 av *Yvonne Ruwaida* (mp) till statsrådet Pierre Schori
Visum

1998/99:280 av *Birger Schlaug* (mp) till miljöministern
Valfångst

den 26 januari

1998/99:281 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Pierre Schori
Uppehållstillstånd för kosovoalbaner

1998/99:282 av *Birger Schlaug* (mp) till näringsministern
Havsbaserad vindkraft

1998/99:283 av *Per Lager* (mp) till näringsministern
Energiomställningen och vindkraften

1998/99:284 av *Marie Granlund* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Tillsättande av storstadsdelegation

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 2 februari.

22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 26 januari

1998/99:229 av *Ewa Larsson* (mp) till statsministern
Demokratiska spelregler vid en folkomröstning om EMU

22 januari

1998/99:243 av *Carina Hägg* (s) till utrikesministern
Ekonomiska intressen och demokratisk utveckling i Afrika

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 2 februari.

23 § Kammaren åtskildes kl. 19.19.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 16.34 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om kompletteringsval till socialutskottet	1
3 § Meddelande om frågestund.....	1
4 § Anmälan om inkommen faktrapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen	1
5 § Fråga om hänvisning av motion	2
Anf. 1 TALMANNEN.....	2
6 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	3
7 § Svar på interpellation 1998/99:77 om våld mot taxiförare.....	4
Anf. 2 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	4
Anf. 3 GUNNEL WALLIN (c)	5
Anf. 4 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	6
Anf. 5 GUNNEL WALLIN (c)	7
Anf. 6 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	7
Anf. 7 GUNNEL WALLIN (c)	8
8 § Svar på interpellation 1998/99:79 om lagen om kriminalisering av könsköpare	8
Anf. 8 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	8
Anf. 9 INGER SEGELSTRÖM (s)	9
Anf. 10 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	10
Anf. 11 INGER SEGELSTRÖM (s)	10
Anf. 12 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	11
Anf. 13 INGER SEGELSTRÖM (s)	11
Anf. 14 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	11
9 § Svar på interpellation 1998/99:93 om nyårsmällare	12
Anf. 15 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	12
Anf. 16 STEN ANDERSSON (m)	13
Anf. 17 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	14
Anf. 18 STEN ANDERSSON (m)	14
10 § Svar på interpellation 1998/99:94 om åtgärder mot gruppvåldtäkter	15
Anf. 19 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	15
Anf. 20 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	17
Anf. 21 TALMANNEN.....	18
Anf. 22 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s).....	18
Anf. 23 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	18
11 § Svar på interpellation 1998/99:51 om försöksverksamhet med sjöbefälsutbildning i Skärhamn.....	20
Anf. 24 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	20
Anf. 25 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	21
Anf. 26 KENT OLSSON (m).....	21
Anf. 27 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	22
Anf. 28 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	23
Anf. 29 KENT OLSSON (m).....	24
Anf. 30 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	24

Anf. 31 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	25
12 § Svar på interpellation 1998/99:56 om besparingarna på internationell forskningssamverkan	25
Anf. 32 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	25
Anf. 33 PER BILL (m).....	26
Anf. 34 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	27
Anf. 35 PER BILL (m).....	28
Anf. 36 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	29
Anf. 37 PER BILL (m).....	30
Anf. 38 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	31
13 § Svar på interpellation 1998/99:57 om resurserna till grundforskning och forskarutbildning	31
Anf. 39 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	31
Anf. 40 PER BILL (m).....	33
Anf. 41 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	34
Anf. 42 PER BILL (m).....	35
Anf. 43 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	35
14 § Svar på interpellation 1998/99:59 om studiestödssystemet.....	35
Anf. 44 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	35
Anf. 45 PER BILL (m).....	36
Anf. 46 SOFIA JONSSON (c)	37
Anf. 47 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	38
Anf. 48 PER BILL (m).....	39
Anf. 49 SOFIA JONSSON (c)	40
Anf. 50 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	41
Anf. 51 PER BILL (m).....	42
Anf. 52 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	42
Ajournering.....	43
Återupptagna förhandlingar	43
15 § Svar på interpellation 1998/99:87 om bristen på naturvetare, tekniker och medicinare.....	43
Anf. 53 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	43
Anf. 54 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	45
Anf. 55 LENNART GUSTAVSSON (v).....	46
Anf. 56 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	47
Anf. 57 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	47
Anf. 58 LENNART GUSTAVSSON (v).....	49
Anf. 59 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s).....	49
Anf. 60 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	50
16 § Svar på interpellation 1998/99:52 om försäljning av landstingsägda sjukhus och alternativa driftsformer inom sjukvården.....	51
Anf. 61 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	51
Anf. 62 LARS ELINDERSON (m).....	52
Anf. 63 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	52
Anf. 64 LARS ELINDERSON (m).....	53
Anf. 65 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	54

Anf. 66 LARS ELINDERSON (m).....	54	Prot. 1998/99:45
Anf. 67 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	55	26 januari
17 § Svar på interpellation 1998/99:54 om illegal		
 sprithantering.....	55	
Anf. 68 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	55	
Anf. 69 RONNY OLANDER (s)	56	
Anf. 70 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	57	
Anf. 71 RONNY OLANDER (s)	57	
Anf. 72 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	58	
Anf. 73 RONNY OLANDER (s)	58	
18 § Svar på interpellation 1998/99:65 om bristen på		
 allmänläkare.....	59	
Anf. 74 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	59	
Anf. 75 KERSTIN HEINEMANN (fp)	60	
Anf. 76 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	61	
Anf. 77 KERSTIN HEINEMANN (fp)	62	
Anf. 78 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	63	
Anf. 79 KERSTIN HEINEMANN (fp)	63	
19 § Bordläggning.....	64	
20 § Anmälan om interpellationer.....	64	
21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	65	
22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	65	
23 § Kammaren åtskildes kl. 19.19.....	66	

